

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

De Theologicis Disciplinis Liber Sextus Decimus Pertractans De libero
voluntatis arbitrio adversus Lutheranam, & Calviniam hæresim.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83656)

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER SEXTUS DECIMUS

PERTRACTANS

De libero voluntatis arbitrio adversus Lutheranam, & Calvinianam hæresim.

Ratio Ordinis.

BENE ac sapienter asseruit Augustinus difficiles esse motas circa Dei Gratiam & liberum voluntatis arbitrium quæstiones, eoquod cum horum unum defenditur, videatur alterum denegari. Et quidem Pelagius, Cœlestius, & qui hæresim horum expressam nomine vel propugnarunt, vel damnatam jam à plenariis Africæ Synodis, & Rescriptis Pontificum Romanorum, saltem ex parte inflaurare tentarunt, ideo divinorum decretorum, auxiliorumque prævenientium necessitatem oppugnarunt, quod

putarent illis everti acceptam beneficio Conditoris libertatem. Econtra gratiam, divinasque præfinitiones nonnulli tanto rigore & sacrilegio asserere non dubitarunt, ut aperte liberum arbitrium aut penitus extinctum Adæ peccato, aut indeclinabili necessitate ad bonum & malum impelli, autumaverint. Ausi sunt tantum facinus, post veteres Fati assertores, duo illa Novatorum Capita, Martinus Lutherus, & Joannes Calvinus, ac postremo parum ab his discrepans Cornelius Jansenius. Repulsis itaque Inimicis Gratiæ Dei, hostes libertatis divino implorato auxilio aggredimur oppugnandos.

CAPUT I.

Perversa Lutheranorum, & Calvinistarum dogmata circa gratiam, & libertatem.

SUMMARIUM.

1. Opiniones Hæreticorum de libertate.
2. Vita, & errores Lutheri.
3. Lutherus non infert maculam Ordini S. Augustini.
4. Vita Calvini.
5. Illius error de libertate.

I.
Opiniones
Hæretico-
rum de li-
bertate.

Dixi superioribus libris de Oppugnationibus Gratiæ Pelagianis, & Pelagianorum Reliquiis: nunc de Novatoribus, qui bellum intentarunt libe-

ro arbitrio, Luthero præsertim, & Calvinio, habendus est sermo. Fuerunt quidem alii, atque ut opinor ab origine Idololatriæ, fatalis necessitatis assertores,

res, tum Philosophi, cum Hæretici; & inter hos Manichæi, genus hominum perditissimum, qui ex duobus coæternis principiis uno bono, altero malo duas in homine statuebant naturas, substantialiter bonam neque liberam ad peccandum, & substantialiter malam, carnalia concupiscentem, & ex necessitate determinatam ad malum. Quorum & originem, & falsitatem doctrinæ variis in locis inspectati sumus: nec aliud addendum modo est, nisi Manichæorum quoque damnabilem & nefandam impietatis errorem convenire cum Pelagianis in denegando originali peccato, & in asserenda hominum impeccantia; licet quod Pelagiani tribuebant arbitrio, Manichæi adscriberent determinationi naturæ. Pari jure ut hi arbitrii libertatem tollebant eam deprimentes, & subicientes necessitati, ita Pelagiani liberum arbitrium destruebant quodammodo, eo malè abutentes adversus beneficium largitoris, uti scribit Hieronymus ad Ctesiphontem. Sano ergo consilio Augustinus utriusque hæresis debellator, impugnans Manichæos deprædicat libertatis indifferentiam; exagitans Pelagianos commendat gratiam trahentem hominum voluntates; nobisque sternit regiam viam, ne declinemus ad dexteram, neque ad sinistram.

2.
Vita, & errores Lutheri.

Declinavit, atque in præcipitium ruit Apostata Augustinensis Congregationis Saxonie Martinus Luther natus Islebii in Comitatu Mansfeldensi anno 1483. die x. Novemb. Patre Joanne, Matre Margarita Lindemanna, infaustis auspiciis, ut narrat lib. 1. de Origine hæresum Floremundus. Deterritus fulmine Monachum induit in Cœnobio Erfordienfi anno 1504. ætatis suæ primo ac vicesimo. Profectus est studiorum causa Wittembergam anno 1508. ibique post actus Academicos lauream Doctoratus obtinuit an. 1513. Sedente Leone X. ex Medicea Familia assumpto coepit primum contra Indulgentias debacchari, quas Summus Pontifex concesserat prædicatione Crucis adversus Selimum Turcarum tyrannum. Aggressus est facinus anno 1517. renuente Staupitio Saxonice Congregationis Antislite. Hinc in alia errorum portenta prolapsus est, maxime circa justificationem, & efficaciam Sacramentorum, omnia locis suis refellenda. Anno 1518. audacter ad generale Concilium provocavit; & proximo anno 1519. famosam habuit Lipsiæ cum Eckio disputationum de Romanæ Ecclesiæ primatu. Damnatis à Leone anno 1520. Lutheranis articulis xli. movit

omnem lapidem, ut Ecclesiam vastaret, editis voluminibus pluribus arrogantia & errore plenissimis. Cæteris missis, quæ ad præfens institutum non pertinent, docuit liberum arbitrium post Adæ peccatum fuisse in hominibus extinctum, vel amissum, ita ut manserit res de solo titulo, vel titulus sine re. Ita in Assert. articulorum suorum ad Leonem X. art. 36. in libro de servo arbitrio, & Operatione in Psalmum 5. Addit nec per gratiam posse hominem lapsum divina servare præcepta & Deum præcipere nobis impossibilia, acsi mandaret nobis, inquit Philippus Melanchthon ad cap. 13. Ep. ad Rom. transvolare Caucasum. Est blasphemia illa assertio Lutheri in Responsione ad Dialogum Sylvestri, & in Confutatione Rationis Latomianæ. Excusso religionis & fidei jugo an. 1525. uxorem duxit, eripuitque Christo Catharinam de Borè nuncupatam. Deceffit tandem Islebii anno 1546. compluribus accitis discipulis, qui variis Hæreticorum sectis formam nomenque dederunt.

Molestè ne ferant sodales me professionem Lutheri commemorasse, quam occultare non possumus undique Historicis conclamantibus. His accommodavi aures, illatas, non quidem ab illis, sed ab imperitorum plebe, sanctissima matri nostræ injurias vindicaturus. Primum enim ad hujus familiam Hæresiarcha ille non spectat; nam ut viro cuidam respondit Cardinalis Aegidius Viterbiensis verbis Joannis Apostoli 1. Epist. cap. 2. v. 19. *Si fuisset ex nobis, permansisset utique nobiscum.* Deinde quænam est in Christiano Orbe ampla & perantiqua Religiosorum familia, ex qua nulli prodierint Hæretici, & Apostata? Novimus, etsi ignorantibus nolumus id aperire, unde exierint hæretici alii, etiam Novatorum capita, & ipsius Lutheranæ factionis ministri. Nec tamen celeberrimis, sanctissimisque Ordinibus profugæ maculam intulere: & si visum aliter obrectatoribus, eam eluere ac tergere studuerunt viri Ecclesiasticis honoribus, sanctitate, & sapientia clarissimi: qui neque erumpente Hæresi Lutherana in Augustiniano Ordine desuere. Floruit tunc Cardinalis Aegidius Leoni X. acceptissimus, eximius Theologus, nec Latini sermonis elegantia impar Erasmo, Bembo, Sadoletto, Longolio, qui cum Cicerone, Livio, & Terentio familiarissime versabantur. Testantur viri merita ejusdem Leonis Epistolæ conscriptæ aureâ Bembi latinitate. Præfuit Tridentino Concilio Hieronymus Seripandus Historicorum omnium lau-

3.
Lutherus non infert maculam Ordini S. Augustini.

laude celebratissimus. Vixit eodem tempore Sanctus Thomas Archiepiscopus Valentinus pater pauperum, Episcoporum exemplar ac Religionis zelantissimus propagator. Animadvertit in Lutherum, ut primum adversus Indulgentias disputavit, Capitulum Congregationis Saxoniae Heidelbergense; & primus omnium confutavit dogmata Lutherana Ambrosius Flandinus Neapolitanus. Pluribus annis adversus eadem scriptis, verbisque pugnavit Joannes Hofmeisterus, Anti-Lutherus propterea dictus; quem pro fide Catholica strenue decertantem, & jam decem annorum glorioso certamine triumphosagentem evectus ad Generalatum Seripandus his verbis per Epistolam est allocutus: *Induere ex alto fortitudine, & ut fecisti haecenus, præliare prælia Domini; ut te Auctore reviviscat apud Rhenum & omnem Sueviam Augustini nomen: ejus inimici, qui & iidem Christi sunt inimici, dissipentur.* At horum duntaxat meminisse satis est. Addo Congregationem illam Germaniae, in qua Lutherus cucullum induit, jam ab anno 1497. fuisse à Jurisdictione nostri Generalis exemptam: quamquam nec Schismatica erat, ut scribit Remundus; nec Luthero annuit Joannes Staupitz, ut narrat Pallavicinus. Vide quæ de illo profert, stylo licet duriusculo, in sua dissertatione Gandulphus. Si tamen Germana illa Congregatio nequaquam esset à Corpore Ordinis nostri sejuncta; quid nobis afferret ignominiae ac dedecoris contaminatus Apostata? Hujus Corporis Caput, id est Augustinus, quasi futura prospiciens, & consulens filiorum honori, hæc olim scripsit Epistola 137. nunc 78. num. 8. *Quantumlibet enim vigiliet disciplina domus meæ, homo sum, & inter homines vivo, nec mihi arrogare audeo, ut domus mea melior sit quam arca Noe, ubi tamen inter octo homines reprobos unus inventus est: aut melior sit quam domus Abrabæ, ubi dictum est, Ejice ancillam hanc, & filium ejus: aut melior sit, quam domus Isaac, cujus de duobus geminis dictum est, Jacob dilexi, Esau autem odio habui: aut melior sit quam domus ipsius Jacob, ubi lectum patris filius incestavit: aut melior sit, quam domus David, cujus filius cum sorore concubuit, cujus alter filius contra patris tam sanctam mansuetudinem rebellavit: aut melior, quam cohabitatio Pauli Apostoli, qui tamen si inter omnes bonos habitaret, non diceret, Foris pugnae, intus timores; nec diceret cum de sanctitate & fide Timothei loqueretur, Neminem habeo, qui*

R. P. Berti Theol. Tom. III.

germane de vobis sollicitus sit, omnes enim sua quærunt, non quæ Jesu Christi: aut melior quam cohabitatio ipsius Domini Christi, in qua undecim boni unum perfidum, & furem Judam toleraverunt: aut melior sit postremo quam cælum, unde Angeli ceciderunt. Haecenus de Luthero ejusque Instituto.

Alter Novatorum antesignanus est Joannes Calvinus. Natus est Novioduni in Picardia parentibus Joanne Calvino & Anna Fronea die x. Julii anno 1509. Literis operam dedit apud Bituricensis sub disciplina Andreae Alciati, & Melchioris Volmari. Excelluit ipse latine scribendi laude, vividâ autem dictione & nativâ eloquentia Lutherus: nam hujus latinitas inelaborata est, & incompta. Scripsit adhuc juvenis & annos natus 26. Basileæ, quo se receperat proscriptis in Gallia Novatoribus, libros Institutionum congestis erroribus & argumentis ex Melanchthone, Hyperio, Sacerio, & Oecolampadio. Profectus Pictavium coepit audacius errores disseminare, execrari cultum sacrarum Imaginum, festos dies, tremendum Missæ Sacrificium, Romanæ & universalis Ecclesiæ dogmata & traditiones. Pictavio in Aquitaniam, ex Aquitania Genevam concessit, quæ paullo ante abdicata Religione ad Sacramentarios defecerat, anno 1535. ut constat ex tabula ænea ad Curiam Genevensis affixa. Inde, cum non probaret pseudoreligionis formam inductam à Farello, expulsus accessit Bernam: Bernâ, concitato in eum populo quod conviciis lacerasset Zuinglium, fugit anno 1538. Argentoratum, ubi & uxorem duxit suadente Bucero. Interfuit anno 1541. Comitibus Ratisbonensibus, ubi incassum tentata est cum Lutheranis concordia circa præsentiam Corporis Christi in Eucharistia. Revocatus tandem est Genevam, ibique sine ullo diplomate, aut missione fecit se Genevensis Ecclesiæ Pastorem. In hac urbe infelici exitu è vivis excessit anno 1564. ætatis suæ quinto & quinquagesimo necdum expleto. Successit Calvino Theodorus Beza natus apud Vezelios anno 1529. & in Græcis, Latinisque literis haud mediocriter versatus. Is subduxerat se Parisiis, ne in judicium veniret accusatus de turpi libidine, cujus præbuerat indicium obscenum illius Epigramma, & receperat sese Genevam vivente adhuc Calvino. Legendus Floremundus lib. viii. de Origine Hæresum, cap. 17.

Scita Calvini, quantum spectat ad Græciam & libertatem, sunt; humanam voluntatem nullam habere mali aut boni electionis.

4. Vita Calvini.

5. Illius error de libertate.

tionem, nec acceptâ gratiâ suâ optionis esse vel obtemperare, vel refragari. Ita docet lib. 2. Institut. cap. 2. de libero arbitrio lib. 5. cap. 204. Constituit ille quidem gratiam in affectu delectationis, sed adeo impresso, ut spontaneæ tantum voluntas moveatur, sine aliqua libertate, & ad instar brutorum. Conveniunt ergo in negando libero arbitrio, sive agendi & non agendi facultate Calvinus æque ac Lutherus, licet in eo videantur discrepare, quod Lutherus velit esse illud velut quoddam inanime, & mere passive se habere; Calvinus concedere videatur movere illud se, & vitaliter agere, & liberum esse; si libertas opponatur coactioni. Quod in libro 2. & 5. contra Pighium non semel Calvinus profitetur, affirmans sibi consilium invidiam, quasi hominem similem faceret lapidi, cum fateatur hominem ipsum conari & agere pro acceptâ gratiâ mensura. At verba ista sunt: nam neque Lutherus assererat hominem sub gratia operari coacte, & veluti obtorto collo, sed, ut loquitur in libro de servo arbitrio, agere necessitate immutabilitatis, sponte

tamen, & voluntate libenti. Quare habet uterque hæreticus diversam quidem faciem, sed ut de consimilibus dictum est in cap. *Excommunicamus*. Extra de Hæreticis, *causam adinvicem colligatam*. Sacrosancta Tridentina Synodus sess. vi. can. 4. ut penitus errorem omnem eliminaret, utrumque definivit, & posse liberum arbitrium à Deo motum & excitatum dissentire si velit, & non esse inanime quoddam nihil omnino agens, & se habens mere passive. Atque hujus vestigiis insistentes nos hæc eadem decreta ab Hæreticorum oppugnatione defendimus. Tertium addimus Catholicum pariter, & definitum, Deum non esse prædefinitione sua & absoluto Decreto causam effectricem peccatorum nostrorum: quod Calvinus tribuens Deo bono quæ Manichæi adscripserunt principio malo, his deterior & impudentior asseruit lib. 1. Institut. cap. 16. de lib. arbitrio lib. 2. pag. 236. aliisque in locis, ductus fallaci definitione, quod Deus etiam peccata prædeterminet, & necesse sit evenire quicquid ille statuit.

C A P U T II.

Demonstratur pollere adhuc liberi arbitrii facultate cum in civilibus, tum in moralibus operibus, homines Adæ posteros.

S U M M A R I U M.

1. Divisio libertatis.
2. Libertas à coactione, & à necessitate explicatur.
3. Datur in homine lapsio liberum voluntatis arbitrium probatur.
4. Refutantur Responsiones AA.
5. Probatur ulterius ex scriptura.
6. Uti & ex definitionibus Ecclesiæ.
7. Confirmatur ex Patribus.
8. Præcipue S. Augustino.
9. Qui aperte admisit libertatem indifferentiæ.
10. Solvuntur objectiones contrariæ.
11. In quo sensu S. Pater negarit liberum arbitrium.
12. Probatur propositio ex aliis Patribus.
13. In quo consistat essentialiter libertas.
14. Probatur ex ratione.
15. Confirmatur alia ratione.
16. Refutantur opiniones Adversariorum.
17. Quid non spectet ad essentiam libertatis.
18. Libertas indifferentiæ requiritur in statu naturæ lapsæ ad me- vel demeritum.
19. Refutatur doctrina adversariorum ex scriptura.
20. Nec patrocinantur iisdem Patres.
21. Nec se defendunt vocabulis scholasticorum.
22. Nam hæc intelligenda sunt in alio sensu.
23. Indifferentia liberi arbitrii non est mere passiva.
24. Dicta confirmantur ex S. Augustino.

I. Divisio libertatis.

OPORTET ut ad hujus quæstionis solutionem memoriæ mandentur quæ de natura liberi arbitrii differendo de homine primo ad cap. x. congesta sunt. Summatim ante conspectum ea proponendo, dico libertatem ex intellectu & voluntate consilii; aliam esse libertatem à necessitate, aliam à peccato, aliam à miseria; primam tolli per naturalem determinationem ad unum, perfectamque cognitionem summi boni; alteram per gratiam liberantem à servitute peccati: tertiam per gloriam, qua liberamur à corruptione corporis, animique

prementibus cupiditatibus. Libertas à necessitate appellari etiam solet libertas naturæ, cujus definitionem eodem loco tradidimus, dicendo esse potestatem agendi vel non agendi iis positis, quæ ad agendum prærequiruntur. Libertas à miseria & à peccato non ad naturam libertatis pertinet, sed ad peculiarem statum aut naturæ conditionem; unde à pluribus nuncupari solet libertas contingentæ. Quare stat vera libertas etiam sine potestate peccandi & absque miseriæ gravamine dummodo consistat indifferentia iudicii: atque hoc pacto liber est Deus amando res creatas.

tas, easque producendo & servando; & liberæ pariter sunt beatorum animæ respectu ipsarum creaturarum: quæ omnia fuerunt ibidem satis, ut arbitror, explicata.

2. *Libertas à coactione & à necessitate.* Diximus quoque voluntatem posse accipi generatim, quatenus principium est ejusque motus animi sive velit libere, sive spontaneæ: & quatenus vult libere, electione sua, suoque arbitratu;

unde emergit duplex libertas, à coactione una, & altera à necessitate. Sola autem libertas à coactione vera libertas non est, ac talis appellatur quadam analogia, propterea quod voluntarium sit quicquid fit sponte, & nullam patitur violentiam, & voluntarium pariter quod fit ratione libera atque electiva. Hoc postremum est, ut cum Scholasticis loquar, principale libertatis *analogatum*.

Enimvero non eodem modo adversatur voluntati coactio, atque necessitas: sed illa contra voluntatem militat actus imperatos cogendo, & inhibendo, nec impedire potest actus elictos, quomodo vincula faciunt ne valeat homo ambulare; interiore autem animi motum coercere non possunt, & corpori, non animo inferunt violentiam: at necessitas intimam voluntatis potestatem oppugnat, alligatque eam tali vinculo, quo obstricta nequit pro suo libitu contraniti. Erdo qui docent non esse de essentia libertatis posse agere & non agere, si libertas sumatur in genere; non satis castigat loquuntur; quoniam libertas comparate ad spontaneum & indifferens, non genus *univocum* est, sed *analogum*: neque aliam ideam habeo veræ libertatis, quam voluntatis meæ, cuius optionis, jurisque sit agere, aut non agere, prout lubet. Quod si de genere *analogo* sermo est, nullum dubium potest oriri, quin ad libertatem potestas illa agendi & non agendi nequaquam pertineat: quoniam sub genere illo comprehenditur etiam libertas à coactione. Animadvertunt autem Philosophi genus *analogum* sumi ut plurimum pro eo, quod appellant præcipuum *analogatum*. Ita ergo voluntarium apud antiquos Patres non semel usurpatur pro libero; & nonnunquam dicitur liberum quod est tantummodo voluntarium. Hoc demonstrant testimonia Veterum, quorum alii affirmant Filium Dei genitum esse voluntate Patris; & alii negant: illi voluntarium accipiunt pro eo, quod est cum spontaneitate & lubentia; & isti pro eo, quod sit cum deliberatione & libertate. Vide de Trinitate librum xii. cap. x. ad 4. Ob. Wolzogenii. Constat ex præcedenti capite non denegare Lutherum; neque Calvinum

R. P. Berti Theol. Tom. III.

dari libertatem à coactione, qua homo sponte & libenti voluntate operatur; ideoque instituitur cum Novatobus disputatio de libertate indifferentiæ, sive à necessitate: quam nos veram, propriamque libertatem esse contendimus.

PROPOSITIO I. Persistit in homine lapso liberum voluntatis arbitrium.

Triplici argumentorum genere thesis demonstratur, Scripturarum ac definitionum Ecclesiæ auctoritate, Traditione Patrum, atque Theologica ratione. Quarto enim cap. Genes. v. 7. Caino à Domino dictum est: *Nonne si bene egeris, recipies, sin autem male statim in foribus peccatum aderit? Sed sub te erit appetitus ejus & tu dominaberis illius.* In statu ergo naturæ lapsæ est in homine dominium voluntatis, quo coercere potest motus concupiscentiæ & bene agere, aut male, ideoque libertas arbitrii indifferens ad utrumlibet. Respondent Calvinistæ hoc loco significari tantummodo Caini supra Abelem titulo primogenituræ auctoritatem imperii. Quod probant primo ex hebraico textu, in quo tam *המאנה* peccatum, quam *השוקת*

appetitus, concupiscentia, feminina sunt; quæ autem sequuntur, *המשר*

המשר, Et tu dominaberis illius, suffixum habent masculini generis: ideoque nequit aut ad peccatum, aut ad appetitum, ultimum pronomen referri.

II. ex Versione LXX. quæ habet: *Ad te conversio ejus, & tu principatum habebis ipsius*: *προς σε η αποπροφη αυτου, & ου απεις αυτου*. III. ex Chrysostomo in hunc locum hæc verba interpretante, *Post peccatum hoc permitto, ut primogenituræ privilegiis gaudeas, illumque sub tua potestate & dominio esse jubeo.* At primum admissa quoque interpretatione Chrysostomi, quæ sua sponte ex Græco textu hæc videtur, dico idem argumentum adhuc persistere. Si enim Deus adversatus sacrificium Cain, poterat ab illo primogenituræ dignitatem auferre, reliquit tamen fratrem sub illius potestate, ea conditione, ut si bene ageret mercedem reciperet, sin autem male, punitionem, ac poenam: habebat ergo Cain liberum arbitrium, quod poterat committeri aut supplicium, aut beneficia, & si fratrem odisset, etiam jure primogeniti privari, ut ipsi contigit post execrabile horrendumque homicidium. Nihil ergo adversus nos aut Græcus textus, aut interpretatio Chrysostomi. Dein-

3. *Datur in homine lapso liberum voluntatis arbitrium.*

4. *Refutantur Responsiones AA.*

de affirmamus longe melius ac proprius significari hoc loco dominium libertatis supra appetitum concupiscentiae. I. quia **תשוקה** non subjectionem minorum fratrum significat, sed concupiscentiam, & appetentis animi motum à verbo **שוק**

concupiscere. II. Targum Jerosolymitanum hunc Geneleos locum ita reddit: *Verum in manu tua tradidi potestatem concupiscentiae male, & tu dominaberis in eam, sive ad innocenter vivendum, sive ad peccandum*. Exponunt de concupiscentia peccati etiam R. Aben Ezra, & Rab. Salomon apud Flacium, & Cartwrightum, & Gerundensis apud Munsterum. Mavult sensum esse de appetitu peccati etiam Mercerus: & Vatablus, *Omne fere (inquit) referunt hæc ad peccatum*. Ex ipsis ergo Rabbiniis, imo & Protestantibus suis Novatores refutantur. Quod de affixis masculinis opponit Glassius cap. 9. de Prosopopoeia num. 6. nihil omnino probat. Primo sunt qui negant cum Hieronymo **הטאה** peccatum, generis esse feminini. Ita Hieronymus in Quæst. seu Tradit. Hebraicis in Gen. *Quod autem in septuaginta Interpretibus fecit errorem illud est, quia peccatum, id est hatah **הטאה**, in Hebræo generis masculini est, in Græco feminini*. Deinde concedo femininum esse, sed tamen pronomen & affixum postulat masculinum cum propter synonymum **הטא** quod est proprium nomen

peccati, tum propter sensum, eoquod non solum significet culpam, sed etiam poenam, quæ hæbræis nomen est masculinum **Honefc עניש**. Præterea eodem versu ubi legimus: *peccatum adierit*, habet Codex Hebraicus **הטאה רבין** peccatum cubans. Nomen feminini generis est, & participium masculini. Quænam hæc syntaxis? Optimam esse demonstrat idem Glassius de Participio, canone X. quoniam aut ad sensum refertur, aut intervenit generum analages. Quod ergo Saxogothanus iste docet de participio, nos valere dicimus de affixis; quoniam in potestate arbitrii nostri est evitare peccatum, & poenam: atque hæc est masculini generis, & dicitur **רבין הטאה** peccatum cubans. At de uno tantum loco satis.

S.
Probatur ulterius ex Scriptura.

Sunt enim permulta alia idem comprobantia. Josue cap. ultimo, ut Israëlitas in Religione cultuque unius Dei confirmaret, posteaquam ostendit quædam fuerant Majorum suorum in Mesopotamia & in terra Chanaan instituta, & quanta Altissimi operatus nuper fuerat in

transitu Jordanis, & expugnatione urbis Jericho, ut se libere obsequio supremi numinis devoverent, & profana idolorum veneratione abdicarent; ita prudentissimus Imperator v. 15. singulas Tribus allocutus est: *Si malum vobis videtur, ut Domino serviatis, optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui servire potissimum debeatis*. At quorsum hæc cum populo Israël stipulatio, atque talium apparatus verborum; nisi fuisset Israëlitis potestas optionis, electionis, & plenissima libertatis serviendi Deo Abraham, aut Diis Amorrhæorum? Eccles. etiam xv. 14. legimus: *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata, & præcepta sua: si volueris mandata servare conservabit te, & in perpetuum fidem placitam facere. Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi*. Ecclesiastici librum, quem Clemens, Alexandrinus, & Cassiodorus appellant Græco vocabulo *παιδοτρον*, id est, *Penum omnis virtutis*, nos Canonicum esse supponimus. Quod vero Adversarii hæc de primo tantum homine dicta esse contendunt, non indiget refutatione. Nam I. constat, *Si velis mandata servare*, ad homines singulos à Jesu filio Sirach directum esse. II. Occurrit eadem phrasys Deut. xxx. 19. & Josue xxiv. 15. III. In Græco, ubi legimus, *Reliquit illum in manu consilii sui*, extat aoristus *ἀφῆκεν* pro quovis tempore. IV. Per ignem & aquam, cum plurimum inter se distent, significantur carnis cupiditates, & gratiæ operationes, auctoribus Hugone Grotio in hunc locum, Brentio in caput 41. Eisaie, Luthero ipso apud Glassium lib. v. Philologiæ Sacræ Tract. I. cap. 10. Ergo ipsorum hæreticorum confessione homo positus inter aquam & ignem, inter bonum & malum, est homo noxiis cupidinibus subditus, qui adhuc pollet libera potestate porrigendi ad utrumlibet manum suam. Rursus Joan. xix. 10. ait ad Christum Pilatus, *Nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te?* Quo sane in loco potestas non solum jus spectat, cum istud ad rectum & iniquum nequeat extendi, sed facultatem & efficaciam ipso quoque jure utendi & abutendi. Insuper Paulus in 1. ad Corinth. cap. vii. v. 37. loquens de virgine superadulta, ex qua tineri potest aliquid turpitudinis & dedecoris, docet, quod eam nuptui tradant; *si id fieri oporteat*, id est, si urgeat aliqua nuptiarum causa ex corpore, animoque puellæ: at si hæc non ob-

sistat

sistat, pater quod vult faciat, scilicet aut servet virginem suam, aut jungat illam marito, eo quod non habeat necessitatem, potestatem autem habeat suae voluntatis. Vide complura alia Scripturarum sanctarum loca apud Estium lib. 2. dist. 24. §. 8. & Tournely de Divinis Attributis p. 704.

6. Ut & ex Definitionibus Ecclesiae.

Accedunt infallibilis Ecclesiae definitiones. Tridentina Synodus sess. 6. can. 5. Si quis dixerit, inquit, liberum hominis arbitrium post Adae peccatum amissum & extinctum esse, aut rem esse de solo titulo, imo titulum sine re, figmentum denique à Satana inventum in Ecclesiam, anathema sit. Et can. 6. Si quis dixerit non esse in potestate hominis vias suas malas facere, &c. Ubi cum Bellarmino notandum est, lib. 3. de Grat. cap. 5. damnari nuper exortos errores Lutheranorum & Calvinistarum; qui, ut supra vidimus, fatebantur hominem esse liberum à coactione: quapropter definitum est dari adhuc, tamen vulneratum atque infirmum, liberum à necessitate arbitrium. Vide sequenti propositione proscriptos articulos Baji.

7. Confirmatur ex Patribus.

Probatur etiam Catholica veritas ex Patribus. In exhortat. ad Gentes hæc ait S. Athanasius, *Anima liberi arbitrii cum existat, potest ut ad bona se inclinare, ita bona quoque adversari.* S. Basilii Homilia, *Ὅτι οὐκ ἔστιν αἴτι· να· ὁ θεός, Anima soluta est omni necessitate & à Creatore accepit potestatem vitæ ex propria electione ducendæ. Sic Deo amicum puta non quod necessitate adigitur, sed quod ex virtute recte sit. Virtus autem ex electione est, non ex necessitate, efficitur. Electio autem eorum est, quæ in nostra sunt potestate.* S. Epiphanius Har. 64. *Quomodo liberum arbitrium in hoc mundo? In nobis siquidem situm est credere, & non credere: ubi autem credere & non credere in nobis situm est; consequens est, ut recte agere & peccare, bonum facere & malum nostri quoque sit juris.* Gregor. Niss. Orat. 5. *moderator omnium dominum sui, liberumque arbitrium ab omni necessitate liberum fecit, ut electione quadam quæ sui juris sit regeretur quidquid ratione pariter ac mente præstat.* Chrysostomus denique in Psalm. 9. *Non potest (inquit) quis fieri bonus necessitate.* Hæc Græcorum Patrum testimonia non solum libertatem arbitrii disertissime comprobant, sed illam immunem ostendunt ab omni antecedenti necessitate.

8. Præcipue S. Augustino.

At quoniam hæretici Augustini potissimum auctoritatē jactant, ejusdem S. Patris doctrinam adversus refractarios certis argumentis urgebimus. Itaque S. Pater

& contra Manichæos, & contra Pelagianos de libero pertractavit arbitrio. Manichæos opinantes in homine animam suapte natura malam, à qua peccata non libera voluntate committantur, sed naturali necessitate, adeo perstringit, ut culpam voluntate patrari evincat; accepta propterea voluntate, non prout natura est, sed prout naturæ potestas & facultas quædam indifferens; nam à voluntate, quatenus est natura, sive principium agendi determinatum ac necessarium, effici bona quæque vel mala delirantes illi hæretici opinabantur. Pelagianos contra denegantes originale peccatum, arbitrii infirmitatem & vulnus, & consequenter gratiam operationis pravæ vincentem cupidines, adigit ad confitendum libertatem illam robustam, quam in sua conditione acceperat primus homo, posteris non adesse, sed infirmam & liberam duntaxat ad malum, ad bonum vero juvandam gratia Liberatoris. Ita ergo depravata ab hæreticis testimonia Augustini accipienda sunt, ut ubi disputat cum Manichæis intelligatur gratiam quoque Salvatoris defendere; & ubi cum Pelagianis decertat pro Christi gratia, liberum voluntatis arbitrium nullatenus censeatur labefactare. Atque hæc idem Augustinus commonefecit in lib. de Gratia & libero arbitrio ad Valentinum cap. 1. & 4. Probo igitur S. Parentem cum in libris contra Manichæos, tum in aliis contra Pelagianos conscriptis libertatem indifferentiæ satis exposuisse.

Ex libris contra Manichæos occurrunt primo, quos edidit in forma dialogorum cum Evodio de libero arbitrio. In quorum tertio cap. 2. de motu voluntatis ait: *Si natura vel necessitate iste motus existit, culpabilis esse nullo pacto potest.* Sequenti capite docet motum voluntatis cum motu lapidis in eo convenire quod sit uterque proprius naturæ quæ movetur, iste scilicet lapidis, ille animi. Veruntamen (inquit) in eo dissimilis est, quia in potestate non habet lapis cohibere motum, quo fertur inferius: animus vero dum non vult non ita movetur, ut superioribus desertis inferiora diligit: & ideo lapidi naturalis est ille motus, animo vero iste voluntarius. Quo in loco manifeste apparet, per Augustinum motum esse naturalem, non liberum, ubi in eo quod movetur non est potestas cohibendi motum; & voluntarium in disputationibus adversus Manichæos accipi non solum pro spontaneo & non coacto, verum etiam pro indifferenti, plane libero, & prædito potestate reluctandi, motum.

9. Qui aperte admisit libertatem indifferentiæ.

tumque cohibendi; propterea quod, ut diximus, ratio postularet instituta disputationis pertractare de voluntate, non quatenus natura est, sed prout est libera facultas deflectendi à bono incommutabili, & motus culpabilis causa. Id vero magis liquet ex tertio decimo capite num. 19. de duabus Animabus, ubi objectantibus Manichæis esse duarum animarum indicium duplicem animi deliberationem in bonam & in malam partem, *Cur non magis* (ait Augustinus) *hoc signum est unius animæ; quæ libera illa voluntate huc & huc ferri, hinc atque hinc referri potest?* Eo spectat definitio peccati tradita eodem libro cap. xi. num. 15. & contra Fortunatum disput. 2. num. 20. aliisque in locis plurimis, *Peccatum est voluntas retinendi, aut consequendi quod iustitia vetat, & unde liberum est abstinere.* Quam definitionem de actualibus peccatis iterum probat in 1. Retract. cap. 15. Dirimit vero dubitationem omnem in Actis cum Felice Manichæo lib. 2. cap. 3. pariter recognitis lib. 2. Retract. cap. 8. ubi de libero arbitrio ita loquitur. *Veritas dicit omnia ista quæ videmus, & quæ non videmus, quæ naturaliter subsistunt à Deo facta esse: in quibus rationalem creaturam etiam ipsam factam sive in angelis sive in hominibus accepisse liberum arbitrium, quo libero arbitrio, si Deo servire vellet, haberet apud eum æternam felicitatem: si autem legi ejus subdi nolisset, sed potestate sua usa contra ejus fecisset imperium, secundum ejus iustitiam pænæ debitæ subjaceret.* Et ne opineris congenitam arbitrii libertatem divinæ legi sive obtemperandi, sive relutandi nunc emortuam esse, & oppressam; proximo capite 4. *Audi ergo* (S. Pater conclamat) *primo ipsum Dominum ubi duas arbores commemorat; quarum mentionem ipse fecisti: audi dicentem, Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum, aut facite arborem malam, & fructum ejus malum.* Cum ergo dicit, aut hoc facite, aut illud facite: potestatem indicat, non naturam. Nemo enim nisi Deus facere arborem potest: sed habet unusquisque in voluntate aut eligere quæ bona sunt, & esse arbor bona: aut eligere quæ mala sunt, & esse arbor mala. Hoc ergo Dominus dicens, aut facite illud, aut facite illud ostendit esse in potestate quid facerent. En absque ulla ambiguitate verborum Augustinus declarat se contra Manichæos differentem usurpare nomen voluntatis pro libera potestate eligendi & faciendi quod magis lubet, atque hanc

potestatem in hoc quoque statu consistere.

Solvuntur ex his omnia prorsus argumenta, quæ ex libris contra Manichæos Calvinistæ & Janfeniani depromunt. Inaniter quippe ludunt operam, dum inveniunt S. Patrem liberam appellare quod est voluntarium & opponitur coactioni, & excludere solam necessitatem naturalem Manichæorum. Etenim naturale est per Augustinum voluntarium ipsum spontaneum & non coactum, quod est sine potestate motum cohibendi, ut naturalis est motus lapidis tendentis deorsum. Quamobrem dictum à nobis identidem, & auctoritate etiam Divi Thomæ comprobatum est, bonum in communi, & Deum visum in se amari naturaliter; atque in tali amore moveri voluntatem ut natura est; non ut voluntas, sive ut potestas eligendi, & deflectendi se in partem utramlibet. Demonstratum est etiam nuper, loqui Augustinum de voluntate non movente se naturaliter, sed libere, indifferenter, & cum potestate ad oppositum; de ea nimirum voluntate, quæ potest cohibere motum, quæ potest huc & huc ferri, hinc atque hinc referri, quæ potest & eligere quæ bona sunt, & eligere quæ mala sunt. Talis autem voluntas nonne tam à coactione, quam à necessitate immunis est? Sed nec Manichæi adeo stolidi erant, & plumbei, ut assererent voluntatem ita abripi fato, ut non velit dum vult, non delectetur dum delectatur, non optet dum optat. Quis enim homo hæc effutiat? In fati ergo necessitate, & in impellente determinatione principii boni vel mali fatebantur produci in animo & cupiditatem & voluptatem & voluntatem, sed hanc necessariam & indeclinabilem, non liberam. Lubentiam ergo & spontaneitatem & motum cupientis animi necessarium minime Manichæi denegabant; & Augustinus pertractans contra hæreticos istos de voluntate, eam à natura distinguit: alioqui cum detur voluntas mala, malam quoque naturam non dubitasset asserere. Quantum igitur spectat ad libertatem, concordia cæcitate eam infringunt & Manichæi, & Calvinistæ, & Janfeniani: in hoc tantummodo discrepantes quod Manichæi causam necessitatis malorum repetunt à principio malo & à mala natura, Calvinistæ à decreto & prædeterminatione Dei, Janfeniani autem à dominatu comprimentis concupiscentiæ, fronte diversi, ut dicebamus capite primo, & cauda viperarum instar invicem complicati.

Deve

re.
Solvuntur
objectiones
contrariæ.

II.
In quo sensu
S. Pater ne-
gavit libe-
rum arbi-
trium.

Deveniamus jam ad Augustini libros contra Pelagianos. In his S. Pater negat tantum dari liberum arbitrium, quale afferebant Pelagiani, validum scilicet & robustum, quod nec peccato Adæ fuerit vulneratum, neque indigeat in pugna carnalis concupiscentiæ gratia Reparatoris: dari tamen adhuc liberum arbitrium vinculo necessitatis solutum, sufficiens ad malum se ipso, ad bonum vero si adjuvetur à Deo, & tam ad bonum quam ad malum protendens indifferenti ad oppositum potestate. Postquam enim de Peccatorum meritis lib. 2. cap. 18. num. 30. præmonuit ne sic defendamus gratiam, ut liberum arbitrium videamur auferre, nec rursus liberum sic asseramus arbitrium, ut superba impietate judicemur ingrati: *Nisi obtineamus, inquit, non solum voluntatis arbitrium, quod huc atque illuc liberum flectitur, atque in eis naturalibus bonis est, quibus, & male uti malus potest, sed etiam voluntatem bonam, quæ jam in eis bonis est, quorum esse usus non potest malus, nescio quomodo defendamus quod dictum est, Quid enim habes quod non accepisti?* Viden Augustinum deprædicantem gratiam sanctæ inspirationis supponere in nobis liberum voluntatis arbitrium, quod potest flecti huc atque illuc? II. Obiectantibus præterea Pelagianis quod ipse Augustinus, ut gratiam defenderet, declinans ad Manichæos tolleret libertatem, lib. 2. de Nuptiis & Concupisc. cap. 3. num. 8. respondet. *Non est ita, ut loqueris, quicumque ista dixisti: non est ita: multum falleris, vel fallere meditaris: non liberum negamus arbitrium; & paucis interjectis proficitur non esse Cœlestianos, Pelagianosque qui liberum arbitrium defendunt, sed qui autumant valere ad bonum sine divinæ gratiæ auxilio, & non erui parvulos per lavacrum regenerationis à potestate tenebrarum.* De hac ipsa Pelagianorum calumnia libro 1. ad Bonifacium cap. 2. num. 5. ait: *Quis autem nostrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, sed illa quæ in paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate justitiam: propter quod natura humana divina indiget gratia, dicente Domino, Si vos filius liberaverit, tunc vere liberi eritis; utique liberi ad bene justque vivendum.* III. Cum falso rumore accepisset Monachos Aduemeti liberum arbitrium denegare: nonne pluribus divinæ Scripturæ testimoniis ipsius arbitrii libertatem demonstrat? Vedete de Gratia & libero arbitrio cap. 2. Dicit forte Jansenianus,

aut Calvinista defendere Augustinum solam libertatem lubentiae? At si legeris, audies in nobis esse libertatem extendendi manum ad ignem & aquam, audies optionem dari faciendi quidquid vult non habenti necessitatem, potestatem autem habenti suæ voluntatis, audies bonum ex necessitate non esse, ut sacra eloquia etiam à nobis superius producta testantur. Ad hæc: num Prædestinatiani libertatem lubentiae inficias ibant? Id quidem nullus dixerit. Cur ergo adversus Aduemetinos, quos tanquam Prædestinatianos accusaverant Cresconius & Felix, demonstrare libertatem spontaneitatis & lubentiae, illam nempe, quam non denegassent, etiam si fuissent Prædestinatiani reapse, imo & Stoici vel Manichæi? In Epistola etiam ad Valentinum nunc inter Augustinianas 215. num. 5. nonne proficitur agere se eodem in libro de libero arbitrio delineato à Salomone Prov. 14. 26. his verbis, *Dirige semitam pedibus tuis, & ne declines ad dexteram, neque ad sinistram?* Suis ergo Epistolis, suis argumentis commonstrat pertractare se de libero arbitrio, quod est potestas indifferens ad utrumlibet. IV. In libro etiam de natura & gratia cap. 64. num. 76. probat auctoritate Joan. Chrysostomi peccatum de arbitrii potestate descendere, affirmans, non de illo se agere, sed de gratia, qua sanatur per medicum Christum, & qua posse non peccare defenditur. Proximo capite 65. num. 78. laudat, probatque quamdam sententiam Hieronymi, *Liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutem nec ad vitia necessitate trahimur, alioquin ubi necessitas, nec corona est.* Et capite sequenti 67. confirmat quæ ipsi scripserat de lib. arbitrio libro 3. cap. 18. n. 50. *Quæcumque ista causa est voluntatis, si non potest ei resisti, sine peccato ei creditur: quod & facit in priori libro Re tract. cap. 9. Tantummodo ubique testatur se hæc, & similia scripsisse absque præjudicio divinorum auxiliorum, & contentionem ducere cum Pelagianis de gratia, quæ nobis per Mediatorem medicina opitulatur, non de impossibilitate justitiæ.* Dilertissime ergo S. Augustinus impugnans Pelagianos liberum à necessitate arbitrium agnoscit, inferens memorato capite 67. conclusionem istam Catholicam: *Potest ergo ei causæ, quæcumque illa est, resisti: potest plane. Nam in hoc adjutorium postulamus, dicentes, Ne nos inferas in tentationem; quod adjutorium non posceremus, si resisti nullo modo posse crederemus.* V. Si liberum à necessitate arbitrium S. Augustinus sive pre-

premente concupiscentia, sive trahente charitate perimi existimasset; quomodo gratiæ & libertatis concordiam appellare potuisset quæstionem perdifficilem, & talem quæ vehementer angustat, uti appellat in 2. de Peccat. meritis cap. 18. & de Gratia Christi cap. 47. Num operosum, & in labore multo positum est deprehendere cum in illicita, tum in sancta delectatione motum animi cupientis, spontaneitatem, lubentiam, illam denique libertatem, quam pingunt Heterodoxi? Id quidem nulla omnino ratione. Quinimo magis erit laboriosum, atque impossibile sive bonam, sive malam cupiditatem absque tali libertate percipere. Si quid ergo difficultatis & laboris habet gratiæ ac libertatis conciliatio, uti Augustinus affirmat; id profecto non de ea, quam Scholæ vocant spontaneitatis atque lubentiæ, sed de sola libertate accipiendum est, quam contradictionis, sive à necessitate consuetudo sermonis appellat. VI. Postremo si testimonio Augustini expressissimo, planissimo, apertissimoque evicero S. Patrem discrimen ponere inter libertatem à coactione, qua omnis homo appetit beatitudinem, & libertatem indifferentiæ, qua possit mutabili voluntate bene agere, atque demonstravero statui ab eo in homine lapso sub quacunque gratia, solâ exemptâ immortali beatitudine & gloriâ, cum qua nequit consistere indifferentia iudicii, potestatem peccandi: nonne libertatis inimicos obtundam penitus, & expugnabo? Legito ergo postremum Augustini Opus contra Julianum lib. vi. n. xi. ubi explicata libertate primi hominis à necessitate atque à peccato, per quam tamen poterat non peccare, si noluisse hæc habet: *Quamdiu vero in eadem rectitudine stetit, in qua poterat non peccare, ideo non accepit majus aliquid, hoc est non posse peccare, quia in eo quod habuit non usque ad finem remunerationis voluit manere.* Quod enim accepturi sunt Sancti, qui in futuro seculo in corpore futuri sunt spiritali, sine interventu mortis fuerat accepturus Adam, ut ascendens ab eo quod posset non mori, ad id perveniret ubi non posset mori; & ascendens ab eo quod non peccare posset ad id perveniret ubi peccare non posset. Atque post pauca: *Si ergo quævis, ubi, vel quando detur homini non posse peccare; præmia quære Sanctorum, quæ post hanc vitam illos oportet accipere.* Donec ergo corruptibili animamque aggravante corpore homo circumdatus est, nunquam pollet ea liber-

tate, quam habebit in corpore spiritali; ut non possit peccare; & licet in bonis operibus potentiori auxilio liberi arbitrii adjuvetur infirmitas, erit tamen non solum ad operandum indifferens, sed etiam ob conditionem vitiumque naturæ potens delinquere; quamquam hæc ad malum potestas libertatis creaturarum est potius defectus, quam virtus, ut proxima thesi explicabitur. Demonstrat subinde Augustinus eodem loco in suis de Gratia Christi disputationibus non loqui de illa libertate immutabilis voluntatis, cujusmodi est velle beatitudinem; sed de libertate, quæ immutabilis non est, neque est ita homini congenita, sicut congenita est qua velit beatus esse, quod omnes volunt, & qui recte agere volunt. Ideoque non de libertate lubentiæ, sed à necessitate differit Augustinus: quod videor mihi satis superque commonstrasse.

Consentiunt Augustino reliqui omnes Latini Patres. Hilarius in Psalm. 2. *Unicuique nostrum (inquit) libertatem vitæ, sensusque permisit, non necessitate in alterutrum affigens, ut unumquemque ex natura bonum, malumve esse lex cogeret. Quid autem honoris ac præmii bonitatis necessitas mereretur, cum malos nos esse vis quædam nobis conferta non sineret?* Optatus Milevitanus libro adversus Parmen. vii. scribit: *Voluntas habet penam, necessitas habet veniam. Homicida scelus, dum nemo cogit, potest facere, & potest non facere: adulterium mæchus, dum foris nemo compellit, potest admittere, & non potest admittere; & cætera hujusmodi, in quibus liberum habetur arbitrium.* Ideo prohibita dum geruntur, iudicio destinantur. Hieronymi nonnulla superiori paragrapho producta sunt. Bernardus denique de Grat. & lib. arb. ait: *Porro ubi necessitas, ibi libertas non est, nec meritum, ac per hoc nec iudicium.* Et serm. v. in Quadrag. *Potest inimicus excitare tentationis motum, sed in te est si volueris dare vel negare consensum. In tua facultate est, si volueris, inimicum tuum facere servum tuum.*

Depromitur autem ex dictis multiplex ratio. Ac primo cum peregrinantibus nobis à Domino insit sub quacunque aut prava, aut sancta delectatione indifferentia iudicii, nunquam potest inde voluntas ad bonum, sive ad malum trahi fixâ & immutabili necessitate. Deinde nemine peccante in iis, quæ non potest cavere; ecurr nobis iustissima Dei lege mala opera prohibentur, si hæc vitare non

12.

Probatur
propositio
ex aliis Pa-
tribus.

non possumus? Effent eandem ob causam frustra sancitæ leges, inutiles comminationes, irrisoria propositio mercedis, irreparabilis error, inanis labor, vanus conatus, voluntas rationalium aut fungus aut lapis, Deus vero tentator malorum, peccati auctor, irrisor hominum, & fallax magnarum rerum promissor. Nulla proinde forent peccata, nullaque virtutum merita; quandoquidem, ut rectissime in Hamartigenia cecinit Prudentius,

*Non fit sponte bonus, cui non est
prompta potestas*

Velle aliud, flexosque animi convertere sensus.

13.
In quo consistat essentialiter libertas.

PROPOSITIO II. Pertinet ad libertatis essentiam posse agere & non agere, non vero posse peccare; quod inest libertati creaturarum ob istarum imperfectiorem.

Continet propositio duas partes: quas ex dictis non est operosum inferre. Partem ergo primam demonstrant primo idea ac definitio libertatis. Hanc, ut vidimus, definit Augustinus voluntatis potestatem, quæ sua deliberatione potest huc atque illuc flecti, hinc atque illinc referri; & Thomas Aquinas 1. p. q. 62. art. 8. vim electivam mediorum. Quis vero huiusmodi potestatem in iis, quæ necessario fiunt, potest deprehendere? Electio quoque non nisi respectu plurium locum habet, ideoque minime in iis potest adesse, quæ ad unum determinata sunt, eodem Thomæ Auctore 1. 2. q. 13. art. 2. & 6. & Augustinus in 3. de lib. arb. cap. 8. docet illum eligere, qui ait, *mallem hoc, quam illud*. Quod evincitur etiam manifesta ratione; nam electio non ultimi finis est, ad quem tendimus naturaliter & necessario, sed respicit tantum media; in mediis autem eligendis, cum ea non sint summum, & incommutabile bonum, voluntas nulla flectitur necessitate. Hæc pariter conformia sunt doctrinæ Sancti Thomæ 1. part. quæst. 83. artic. 3. Accedit quod ideo in animalibus brutis appetitus est, non electio; quoniam ad unum secundum naturæ ordinem determinata sunt. Electio ergo non stat cum naturali determinatione. Est autem mens, & voluntas humana naturaliter determinata cum ad beatitudinem in communi, tum ad summum bonum visum in se; quemadmodum dictum millies. In cæteris ergo omnibus habet determinationem liberam, atque ortam ex propositione boni, in quo potest apprehendi aliqua ratio mali; ideoque locum habet in iis

R. P. Berti Theol. Tom. III.

electio & libertas. Atque hæc pariter traduntur à magno Aquinate 2. sent. dist. 27. q. 1. art. 1. & memorata q. XIII. 1. 2. art. 6. ut inquirunt, in corpore.

Hæc omnia confirmat idea deliberationis: nemo quippe de his deliberat, quæ in sui potestate non sunt. Tantummodo ad libertatis essentiam non requiritur illa deliberatio, qua animus suspenditur, & anceps incertusque fluctuat; hæc enim ignorantia potius indicium est, quam libertatis. Ita Deus absque animi suspensione omnia perfecte lustrans ac videns decrevit condere mundum, hominem reparare, hanc virginem esse Deiparam, illos Adæ posteros fieri ex una massa perditionis vasa in honorem, propterea quod optime noverat quidquid fini, suæ videlicet gloriæ, misericordiæ, & iustitiæ manifestationi congrueret. Nos e contra, uti hæremus in bivio, propterea quod viarum exitus ignoramus, ob ignorantiam animi hæsitatione distrahimur, præceditque deliberationem nostram fluctuantis animi dubitatio. Quare in mediis eligendis eo major est libertas, quo major cognitio; & major etiam ad agendum vel non agendum indifferencia, quando voluntas pollens plenissima potestate nequit retardari difficultate aliqua, vel ignorantia. Atque hinc est, quod in homine lapso libertas quidem est, sed ob huiusmodi ignorantia & difficultatis impedimenta speciali gratia juvanda est: adeo in Adamo libertas vegetior, sed opus non habebat hoc adiutorio, quia nihil ei *concupiscentialiter* resistebat: viget libertas plenior in sanctis eoquod liberi ab omni miseria nequeunt à summa felicitate divelli, bona tamen creata servato ordine finis amant indifferenter: in Deo autem, in quo nulla cognitionis aut amoris oritur vicissitudo, reperitur libertas perfectissima & incomprehensibilis. Igitur indifferencia, electio, & deliberatio semper liberum arbitrium committatur, suspensio animorum non item.

14.
Probatur ex ratione.

Idem evincitur ex quo voluntas operum suorum habeat dominium & potestatem. Nam ut Augustinus scribit de Sp. & lit. cap. 3. *hoc quisque in potestate habere dicitur, quod si vult facit; si non vult non facit*; & S. Thomas 1. p. q. 83. art. 1. ad 3. *dicendum*, inquit, *quod sumus domini nostrorum actuum secundum quod possumus hoc vel illud eligere*. Electio autem non est de fine, sed de his quæ sunt ad finem, ut dicitur in 3. Eth. Unde appetitus ultimi finis non est

15.
Confirmatur alia ratione.

de his, quorum domini sumus. Hic vero obiter nota S. Thomam non loqui de dominio, quod nihil aliud sit quam motus voluntatis cum advertentia, ut reponunt quidam haud vulgares Theologi; quandoquidem appetitus ultimi finis, ipsaque hujus finis possessio non est absque motu voluntatis, & est nihilominus per D. Thomam absque dominio. Quare fateor dari aliquam libertatem naturalis inclinationis sine indifferentia agendi & non agendi; quis enim amorem beatitudinis à coactione non fateatur immunem? quis neget amorem Dei esse in Beatis suavissimum & voluntarium? Sed in his essentiam veram libertatis salvare, id vero nego, & pernego.

16.
Refutantur
opinionum
adversario-
rum.

Insuper Gregorius XIII. ac pridem S. Pius V. damnaverunt Bajanæ Propositiones: *Sola violentia repugnat libertati hominis naturali, & Quod voluntarie fit, etiam si necessario fiat, libere tamen fit.* Igitur repugnat libertati naturali etiam necessitas. Respondent quidam recte has propositiones damnatas in sensu Baji asserentis hominem peccare etiam in motibus indeliberatis concupiscentiæ, & in eo etiam quod facit necessario; ut animadvertit Vasquesius l. 2. q. 190. cap. 18. Egregie quidem. Ita etiam Jansenius lib. 6. de Gratia cap. 6. At ego ex opposito dicam verum esse, quod motus quilibet concupiscentiæ peccatum est, & homo peccat damnabiliter in eo quod necessario facit; si verum sit quod sola libertas à coactione est vere & proprie libertas. Diximus enim cum Augustino, *peccatum esse voluntatem retinendi & consequendi quod iustitia vetat, & unde liberum est abstinere.* In omni motu concupiscentiæ si est per te talis voluntas, est vera & essentialis libertas. Quare ergo non est peccatum? Teneris respondere non esse peccatum, quoniam ad peccatum requiritur libertas indifferentiæ, & non sufficit libertas à coactione: quod in damnatione tertiæ propositionis Jansenii est ab Ecclesia definitum. Libertas itaque à coactione, si ab indifferentia divellatur, non est illa vera & propria libertas, de qua ait Augustinus, *unde liberum est abstinere.* Deinde, ut præmonuimus, non inquitur contra Heterodoxos de libertate congenita voluntati, ut natura est; quam nec Calvinus, nec Stoicus, nec Manichæus audet negare; sed inquirimus de essentia libertatis, ut est potestas arbitrii deliberans, eligens, & dominium habens actuum suorum, quam appellamus ad distinctionem naturalis instin-

ctus voluntatis, *liberum arbitrium.* Sit ergo libertas à coactione in voluntate, ut naturaliter vult & appetit; sit porro; non est hæc libertas arbitrii; sed voluntatis, quæ nequit cogi, natura. Oportet enim distinguere inter voluntatem ut est natura, & voluntatem ut est facultas arbitrii. Voluntas in quantum est natura, aliquid naturaliter vult, sicut voluntas hominis naturaliter tendit ad beatitudinem: & similiter Deus naturaliter vult & amat se ipsum; inquit Doctor Angelicus l. p. q. 41. art. 2. *Sed liberum arbitrium habemus respectu eorum, quæ non necessario volumus, vel naturali instinctu.* Non enim ad liberum arbitrium pertinet quod volumus esse felices, sed ad naturalem instinctum. Unde & alia animalia, quæ naturali instinctu moventur ad aliquid, non dicuntur libero arbitrio moveri. Cum igitur Deus ex necessitate suam bonitatem velit, alia vero non ex necessitate, respectu eorum, quæ non ex necessitate vult liberum habet arbitrium: ait idem Doctor l. p. q. 19. art. 10. Tanta ergo luce equivocatio omnis dispellitur, & liquet necessitatem evertere essentiam liberi arbitrii, quatenus liberum arbitrium est; tametsi dum nos naturali instinctu appetimus beatitudinem, aut Deus amat semetipsum, aut Beatorum animæ diligunt Deum, reluceat quædam libertas immutabilis voluntatis, ut supra dicebamus cum Augustino. Ad Jansenium vero quod attinet; & ipse tenetur asserere cum Bajo, omnem motum concupiscentiæ, & prava desideria, etiam necessaria, esse peccata; quoniam in his invenitur libertas à coactione, quam arbitratur sufficere ad meritum vel demeritum. Unde declinare tentans errores Baji parum sibi constat, figitque in eodem luto vestigia. At de prima thesis parte jam satis.

Non spectare ad essentiam libertatis posse peccare ex dictis perspicuum est. I. Quoniam in Deo, in Angelis, & Beatorum animabus est vera libertas, cum sit respectu mediorum electio, dominium, & indifferentia, quæ liberi arbitrii constituunt naturam. II. Quoniam posse deficere non pertinet ad essentiam rerum, sed ad imperfectionem ipsarum. Hinc S. Pater de Civit. Dei cap. ultimo ait, *Deus ipse nunquid quia peccare non potest, ideo liberum arbitrium habere negandus est?* III. Dæmones & damnati nequeunt bene agere, cum nec gratiam habeant, nec possint habere; & tamen consensu Theologorum peccant, eo-
quod

17.
Quid non
spectet ad
essentiam li-
bertatis.

quod habeant indifferentiam iudicii, & libere eligant medium illud, aut illud, cum perverso fine tendentes in Dei odium, animarumque perniciem. Videatur Estius lib. 2. dist. 1. §. 5. ac lib. 4. dist. ult. §. 1. & Ludovicus Habert Tom. 1. pag. 698. Igitur ex opposito Deus, Beatique Spiritus, qui peccare non possunt, nec summum bonum odisse, in iis, quæ rationem habent mediorum, liberrimi sunt, & mereri quoque possent, si essent beatitudinis expertes; quemadmodum promeruit Christus, qui peccare non poterat, hominum redemptionem. IV. Cum media non eligantur ratione sui, sed ratione finis, peccatum vero avertat à fine debito; si de ratione libertatis foret posse peccare, collatum esset singulare liberi arbitrii beneficium, ut possemus à recto fine deflectere. V. Ut ratiocinatur præterea S. Thomas 1. p. q. 62. art. 8. ad 3. *Ita se habet liberum arbitrium in eligendis iis quæ sunt ad finem, sicut se habet intellectus ad conclusiones. Manifestum est enim quod ad virtutem intellectus pertinet, ut in diversis conclusiones procedere possit secundum principia data.* Sed quod intellectus in aliquam conclusionem procedat prætermittendo ordinem principiorum, pertinet ad defectum intellectus. Quod ergo liberum arbitrium plura valeat eligere prætermittendo ordinem finis, attinet non ad essentiam, sed ad imperfectionem libertatis. VI. Insuper omne bonum creatum, quod in se inspectum, atque ut opponitur bono incommutabili, potest suapte natura deficere; quantum ad bonum ipsum incommutabile accedit, appropinquat ad plenitudinem essendi, ideoque non destruitur, sed roboratur atque perficitur. Liberum itaque arbitrium, quod sane ut creatum est ad malum sufficit, & in peccata prolabitur, dum summo vero, summoque bono ita adheret, ut illud sua culpa nequeat amittere, non diripitur, non evertitur, sed magis liberum est ac perfectum. VII. Postremo ne in re facillima nimium loquaces simus; liberi arbitrii objectum est bonum, nec in malum tendit, nisi quatenus illud induit speciem aliquam bonitatis. Electio quippe non est nisi boni, sive verum bonum sit, sive apparens. Ad liberum ergo arbitrium non pertinet ut indeterminatè se habeat ad bonum vel ad malum, sed tantum ut possit actionem aliquam facere vel non facere; quoniam nulla facultas essentialiter illud respicit, quod non est per se illius facultatis objectum. Quod

R. P. Berti Theol. Tom. III.

argumentum petiit pariter est ex Divo Thoma in 2. Sent. dist. 25. q. 1. art. 2.

PROPOSITIO III. Libertas indifferentiæ superius explicata requiritur etiam in statu naturæ lapsæ ad meritum vel demeritum.

Vellicat hæc propositio Jansenianos; hoc tamen loco est ponenda, cum sit præcedentium certissimum Confectarium; idcirco enim Jansenistæ contendunt ad meritum & demeritum non prærequiri libertatem indifferentiæ, quoniam hanc volunt ad naturam libertatis minime pertinere. Hoc falsum est, ut tanta argumentorum copia probatum est hæcenus. Igitur ad meritum vel demeritum requiritur libertatis indifferentiæ. Ducuntur Janseniani alio principio, nimirum quod sub dominatu concupiscentiæ, atque sub gratia victrici non maneat in libero arbitrio reluctandi potestas. Atqui hæc potestas remanet, cum nulla propositio boni creati atque apparentis, nec etiam summi boni cogniti tantum abstractivè, auferat indifferentiam iudicii. Sunt ergo principia, & illationes Jansenianorum dogmatum sacro, verborumque laqueis fallacissime suta, præmissisque thesibus fracta, & discissa.

Refellitur ergo scitum Jansenianum 19. primò Scripturis, quæ nobis delineant liberum arbitrium, quo meremur, tantam potestatem extendendi manum ad ignem & aquam, eamque potestatem opponunt necessitati, explanantque verbis optionem, dominium, ac vim electivam significantibus. Deinde definitionibus Tridentini decernentis esse in potestate hominis vias suas malas facere, & dissentiri si velit gratiæ excitanti. Ex Romanis quoque Pontificibus damnantibus tertiam propositionem Jansenii, & recensitos Bajanos articulos constituentes peccatum in iis etiam, quæ vitare non possumus, & opposcentes libertati solam coactionem, & vim inferentem violentiam. Rejicitur præterea plenissimis Patrum suffragiis, & præclarissimi præsertim Augustini nullam statuentis in peccato naturalem necessitatem, nullamque in bonis operibus determinationem immutabilis voluntatis; demonstrantis autem contra Manichæos peccatum oriri à voluntate, non ut natura est, sed ut est potestas movendi se, motumque suum cohibendi; & adversus Pelagianos necessitatem gratiæ, cui potest resisti, & quæ minime tribuit non posse peccare, nisi videntibus Deum in se in corpore spiritali. Janseniani insuper revincuntur ratio-

18. Libertas indifferentiæ requiritur in statu naturæ lapsæ ad meritum vel demeritum.

19. Refutatur doctrina adversariorum ex scriptura.

ratione ipsa, quoniam ubi est necessitas, nec vitium est, nec virtus, nec vituperium, neque præconium laudis: & locum ibi non habent præceptiones, hortationes, comminationes. Atque hæc omnia cumulatius supra contra Calvinianos demonstrata, nunc adversus Jansenistas illis affinitate erroris conjunctos in compendium, ne iterum eadem repetantur, redacta sunt.

20.
Nec parrocinantur iisdem Patres,

Proferunt quidem illi testimonia plurima tam Patrum, quam veterum Scholasticorum affirmantium illud esse liberum, quod est à voluntate, nec patitur violentiam; sed hi aut liberum, dicunt, accipiendo principale *analogatum* pro genere, ut explicavimus in hujus capitis præmonitionibus; aut voluntatem contradistinguunt ab inclinatione naturali, quomodo observatum est prop. 1. in Augustino disputante cum Manichæis, & prop. 2. animadversionibus Beati Thomæ. Sunt enim tam perspicua & expressa, quæ in explicanda arbitrii libertate tradiderunt Ecclesiæ Patres, ut nonnulla, quæ alias forent ambigua, fiant prædictorum comparatione planissima. Neque à Patribus dissentiunt Scholastici, ut vidimus ex illorum principe Divo Thomæ. Huic autem ceteros omnes consentire demonstrant Jodocus Coccius Tom. 2. Thesauri lib. 1. art. 5. Boucat. Tom. 8. dissert. 5. art. 3. prob. 6. & conferto stylo Tom. 5. à pag. 298. Nicolaus L'Herminier: quorum proinde recensere nomina, sententiasque subijcere esset temporis, operisque dispendium. Fixum est ergo, exploratum, certissimumque omne meritum esse ex libero arbitrio, liberum arbitrium esse potestatem agendi vel non agendi non affixam necessitati, necessitatem denique ac libertatem invicem pugnare.

21.
Nec se defendunt vocabulis Scholasticorum.

Oportet tamen, ne usurpatis in Scholasticis vocabulis obstrepant garruli, hæc etiam exponere. Si quærant à te, Estne ad libertatis essentiam necessaria libertas *contrarietatis*? Respondebis, accepta libertate *contrarietatis* quatenus est potentia eligendi unum ex duobus positiva contrarietate oppositis, scilicet bonum & malum; potentiam hujusmodi ad liberum arbitrium non pertinere, sed ad illud spectare tantummodo in quantum creatum est, nec ultimo fini hæret immutabiliter. Quare hæc libertas contrarietatis est in homine viatore non in Beatis, non in Christo, non in Deo, in quibus vera est libertas absque potestate peccandi. Si tamen duo media contraria sint, & neutrum dicat oppositionem ad ultimum finem, libertas

contrarietatis est ad liberum arbitrium necessaria; quoniam electio mediorum servato ordine finis ad essentiam pertinet libertatis. Atque hæc libertas contrarietatis est in homine viatore qui eligere potest tam conjugalem statum, quam virginalem, & utrumque dirigere ad finem ultimum: est in Angelis, qui possunt corporibus contrarios motus imprimere, & sibi etiam invicem obistere, non reluctando divinis mandatis, ut de Angelo Persarum ait Daniel: est in Deo, qui pro suo arbitratu humiliat & sublevat, percutit & sanat, ducit ad inferos & reducit, nunquam proprii nominis gloriam despiciendo.

Utuntur alio vocabulo Theologi, id est, libertatis *contradictionis*. Hæc ut à præcedenti distinguatur, non respicit positive contraria, sed agere & non agere, velle & nolle: & definitur libera potestas agendi vel non agendi. Atque hanc ad liberum voluntatis arbitrium requiri essentialiter, constat jam satis. Contingere tamen potest, ut voluntas sit determinata ad unam speciem boni, v. g. ad diligendum Deum, quomodo determinata est voluntas Beatorum, & erat ante mortem voluntas Christi; & nihilominus maneat indeterminata ad hunc actum vel illum. Qui enim Deum videt in se, est ad illum amandum determinatus immutabili necessitate, pollet autem sua libertate in actibus ceteris, qui versantur circa objecta indifferentia, & ab illa charitate, à qua nequeunt deflecti, imperantur. Ita Christus Patrem, quem necessario diligebat, orabat libere, & libere illi obtemperabat dando corpus suum percutientibus, & genas suas vellentibus. Promeruit hoc pacto, & operatus est hominum redemptionem cum potestate ponendi animam suam, ac perfectissima libertate. Consueverunt autem Theologi appellare eam libertatem, qua voluntas ad nullam speciem boni determinata est, libertatem *specificationis*: illam vero, quæ determinata est ad aliquam boni speciem, non ad hunc determinate actum, libertatem *exercitii*. Hanc postremam sufficere ad meritum ex eo constat, quod intercedat in actu istiusmodi liberi arbitrii potestas, indifferentia, & dominium.

22.
Nam hæc intelligenda sunt in alio sensu.

PROPOSITIO IV. Indifferentia liberi arbitrii non est mere passiva.

Redeo tandem ad Lutheranos fulmine prostratos à Tridentino sess. VI. can. 4. *Si quis dixerit liberum arbitrium à Deo motum & excitatum nihil,*

23.
Indifferentia liberi arbitrii non est mere passiva.

nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti, quo ad obtinendam justificationis gratiam se disponat ac præparet, neque posse dissentire si velit; sed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passive se habere, anathema sit. Apparet hujus Canonis veritas ex dictis: si enim persistit adhuc in nobis liberum arbitrium, & istud non est nisi facultas agendi, motumque habet diversum à lapide, & ab iis, quæ sunt ad unum determinata; certo certius potentia passiva non est, sed activa. Addamus tamen specialem aliquam confirmationem. Inclinare cor suum, laborare, Deo cooperari, exercere se ipsum ad pietatem, certare bonum certamen, sanctificare animam, est agere aliquid, non pati. Atqui liberum arbitrium præstat hæc omnia. Agit ergo, non patitur. Minorem probant verba Davidis Ps. 118. v. 112. *Inclinavi cor meum ad faciendam justificationes tuas.* Apostoli in 1. ad Corinth. xv. v. 10. *Abundantius omnibus illis laboravi,* & in eadem Epistola cap. 3. v. 9. *Dei enim sumus adiutores,* Græce *ὅτι γὰρ ἐσμεν συνεργοί,* cooperatores: atque in 1. ad Timoth. 4. v. 7. *Exerce te ipsum ad pietatem,* in græco, *γυμνάζῃς δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσεβείαν.* Quis autem Gymnasi exercitamenta dixerit nil operantium? In altera ad Timoth. cap. 4. v. 5. & 7. scribit idem Apostolus; *Ὁ δὲ νῆψε ἐν πρῶτι, κακοπαθήσον,* Tu vero vigila in omnibus, labora, tanquam strenuus & assiduus miles nullis malis deterritus, *ὡς καλὸς στρατιώτης* Christus Iesus; additur in veteri Codice: & infra, *Bonum certamen certavi, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸς ἡγωνίσμην.* At strenui profecto milites, & bellatores, qui nihil agunt! In 1. denique Joan. cap. 111. v. 3. legitur, *Qui habet hanc spem in eo, sanctificat se.* Innumera sunt in scripturis loca istiusmodi.

24. Ex Augustino autem plura addi possunt præter ea, quæ produximus prior propositione. Docet in 1. Retract. cap. 22. illud esse in nostra potestate, quod

cum volumus, facimus. Itaque si nihil facimus, perit potestas arbitrii, quod jam ostendimus esse falsum. Rursus de Perf. Justitiæ cap. 19. *Præcepta,* inquit, *divina ut fierent non juberentur, si nihil ibi nostra voluntas ageret, & infra, voluntas non implet quod agit, nisi divinitus adjuvetur.* Sane cæmentarius præcipiens lapidi, ut ascenderet ad culmen ædificii, sive gerulo, ut adjuvaret progredientia sursum saxa, delirus esset ac stultus. Si ergo Deus præcipit, si nos adjuvat ad præcepta adimplenda; & nos certissime aliquid operamur. Deinde explicat S. Pater locis compluribus gratiæ energiam verbis Ezechielis 36. *Faciam ut in præceptis meis ambuletis,* dicens, *facit ut faciamus, agit ut agamus, &c.* Operatio ergo Dei non tollit, sed prævenit tantummodo, & adjuvat operationem arbitrii nostri. Postremo movens Deus creaturas, in eis secundum modum naturæ ipsarum operatur. Sensus & rationis expertes, ut ex earum fixa & invariabili determinatione colligitur, ita inflectit agitque ut contraniti non valeant. Ergo rationales creaturas præditas vita, sensu, & facultate intelligendi ac volendi adeo præmoveret, ut etiam à se ipsis moveantur, atque, dum more agunt humano, percipiant, velint, & ex mediis indifferentibus eligant alterutrum. Cæteroqui saxum, truncus, aut stipes est homo; aut eorum aliquid, quæ ad unum sunt naturaliter determinata; & si quandoque prodigioso eventum motibus feruntur adversis, quomodo imperanti Deo, virisque Thaumaturgis ad fidei argumentum obediunt mârè, venti, elementa, omniaque virtuti Dei subiecta, sunt tamen privata munere perceptionis & voluntatis. Quæ duo in nobis vigere conscientia propria experimur. Atque his de libero arbitrio pertractatis, additisque præceptionibus opportuno in loco dispositis, nil ad expletionem quæstionis superest, quam argumentationes contrarias disspungere.

CAPUT III.

Diffolvuntur Hæreticorum objecta.

SUMMARIUM.

N. 1. Usque ad 24. Solvuntur variæ objectiones.

1. Obiectio 1.

VENIUNT primo in aciem quadrato agmine cum Lutheranis Calvinistæ, ut probent Scripturarum Sanctarum phrasés ita esse accipiendas, ut nihil viribus detur humanis, & doceatur

quid in nobis fieri possit, non quid ipsi efficere valeamus. Ezech. inquit, xviii. 31. legitur: *Facite vobis cor novum, & spiritum novum.* Nunquid arbitrii nostri significatur istic operatio? Minime. Solus enim

Z 3

enim Deus cor novum & spiritum novum operatur in homine, auctore eodem propheta xxxvi. 26. *Dabo vobis cor novum & spiritum novum.* Ait Apostolus ad Philipp. ii. 12. *Cum metu & tremore salutem vestram operamini.* Num vires commendat arbitrii? At sequitur è vestigio: *Deus operatur in nobis velle, & perficere.* Scribit Joannes i. Epist. iii. 3. *Qui habet hanc spem sanctificat se ipsum.* Sed in Evangelio cap. xvii. 17. Christus Patrem exorat, *Sanctifica eos in veritate.* Ex hac igitur verborum antithesi evincitur eo tantum sensu arbitrium operari, quia Deus operatur in illo. Ita argumentatur Hunnius in lib. de lib. arb. contra Photinum.

2. **Objectio 2.** Sunt hæreticorum aliqui tribuentes arbitrio actionem quamdam, per quam forinsecus se accommodat mediis, quibus Deus operatur hominibus conversionem: at in ipsa conversione libera voluntas nihil penitus agit. Sunt enim, inquit, homines veluti organica instrumenta, quæ Deus pro suo libitu tractat. Sit in exemplo: Exodi xiv. 16. Deus inquit ad Moysen: *Eleva virgam tuam, & extende manum tuam super mare, & divide illud.* Præcipitur Moysi ut findat aquas: nil ipse administrat præter organum illud externum, & aquarum divisio solius omnipotentiae Dei actio est. Similiter præcipitur hominibus, *Convertimini ad me, vivite, mundi estote.* Quid autem homo? Exhibet Deo cor suum, tanquam mortuum, & inanime organum, & solus Deus illud innovat, vivificat, & convertit. Atque hoc pacto dicitur liberum arbitrium operari, ut dicitur virga Moysis divisisse aquas maris. Tribuuntur enim sæpenumero effecta causarum efficientium instrumentali, & organica.

3. **Objectio 3.** Lutherus autem in lib. de servo arb. horribiliora evomit. Scribit proponi nobis observantiam divinatorum mandatorum apposita conditione, *Si volueris, ut constet ex cap. xv. Eccles. vers. 14.* Ex illa autem conditione inquit non probari liberum arbitrium; quemadmodum si dicatur, *Si Diabolus Deus erit, adorabitur*, minime infertur posse Diabolum in Dei naturam transire. Demum saltem in moralibus liberum arbitrium esse titulum sine re nituntur Heterodoxi fallaciter demonstrare Apostolica sententia in i. Corinth. cap. i. v. 10. *Abundantius illis omnibus laboravi: non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Hoc primum est hæreticorum argumentum, vel potius nugacissima elusio.

Cui respondemus ex præmissa sacrorum testimoniorum collatione demonstrari necessitatem præmotionis divinæ, primaque bonorum operum principia ei tribuenda, à quibus non disjungitur nostræ libertatis cooperatio. Facit ergo Deus in nobis cor novum, operatur velle & perficere, & sanctificat in veritate, quoniam inspirat sanctam delectationem, adjuvat volentes, justificat operantes. Divinis enim oraculis unum à nobis exigitur, alterum nobis offertur: offertur Dei misericordia, exigitur nostra obedientia. Atque ut Augustinus scribit de Prædest. SS. c. xi. quod exigitur in hominis, quod offertur in Dei est potestate. Hinc de verbis Ezechielis scribit S. Pater eodem capite: *Ideo enim hæc & nobis præcipiuntur, & dona Dei esse monstrantur, ut intelligatur quod & nos eadem faciamus, & Deus facit ut illa faciamus; sicut per Prophetam Ezechielem aperitissime dicitur, Ego faciam, ut faciatis. Locum ipsum Scripturæ fratres charissimi attendite, & videbitis illa Deum promittere se facturum ut faciant, quæ jubet ut fiant.* Eadem est cæterorum locorum ratio. Ut ergo ex illorum antithesi demonstratur principium bonorum operum esse à Deo, ita commonstratur liberum arbitrium à Deo motum bona opera efficere: atque inde ex æquo probatur Dei gratia, hominumque libertas.

Quod sequitur ineptissima argutatio est. Omnes quippe creaturæ sunt supreami Opificis instrumenta, omnesque ab eodem moventur; at unaquæque juxta modum naturæ suæ: si determinata sunt, determinate; si libera libera. *Lapides rationabiles sumus, & viva materies: sic nos Auctoris nostri extruxit manus, ut cum opifice suo etiam is, qui reparatur, operetur*, inquit serm. 5. in Quadrag. Magnus Leo. Alio ergo motu divisum est ad Dei nutum mare rubrum; alio Moyses extendit manum, & virgam levavit, Mare experts rationis stetit natura auctori suo subiecta: Moyses præditus libertate iussu fecit libero arbitrio mandatis Domini sui obtemperante. Ita Spiritus Sanctus in nobis loquitur; ita Dominus dirigit gressus hominis: ita inclinat cor regis, nos movendo velut organum suum. *Verum id* (inquit Estius lib. 2. dist. 24. §. 15. ad 4.) *conditione instrumenti, quod est hominis rationalis.*

6. **Ad tertiam.** At cavillatio Lutheri videtur mihi hominis insanientis. Primo enim ea conditio si volueris non ad præceptum pertinet, sed ad mercedem. Deinde aliis in locis absolute asseritur liberi arbitrii potestas; ut Genes. 4. v. 7. & ipso Ecclesiastici

4. Respondetur ad primam objectionem.

5. Ad secundam.

clericali loco: *Reliquit in manu consilii sui, & apposuit ignem & aquam.* Præterea nonne insaniret, qui diceret furdo, Narrabo tibi lepidam historiam si volueris audire? Neque ad rem facit productum Diaboli exemplum futile, leve, putescens. Conditionatæ enunciationes ex duabus compactæ sunt, quorum postrema habet à priori aut necessitatem, aut contingentiam. Si dixeris, *si homo est, rationalis est*, necessariam profers propositionem: dum ais, *si avis fuero, volabo*, enuncias rem impossibilem: dum vero inquis, *si ero incolumis ambulabo*, aliquid narras contingens; quoniam necesse est hominem esse rationalem; impossibile hominem esse avem: contingens hominem frui valetudine. Cum ergo in conditionatis enunciationibus ipsa conditio spectanda sit; in illa *si diabolus Deus erit, adorabitur*, enunciatur res impossibilis, quia impossibile est Diabolum esse Deum: atque in ista, *si volueris, servabis præcepta*, affirmatur aliquid possibile, quoniam possibile est te velle. Apostolus autem in prima ad Corinth. cap. xv. dicens: *Non ego, sed gratia Dei mecum* non excludit proprii liberi arbitrii operationem atque laborem, præmisit enim, *Abundantius omnibus illis laboravi*: sed tribuit divinæ gratiæ partes potissimas apposite usus particulâ *meum* *omni* *equi*, ne liberi arbitrii vires arbitraretis extrusas. Mitto sententias Patrum ac Theologorum affirmantium per gratiam trahi invitos & reluctantes, & prædeterminati actus nostros. Hæc quippe dicta esse, in quantum Deus per inspirationem sanctæ dilectionis ex nolentibus volentes facit, atque charitate sua præstat ut delectet quod antea non delectabat, & in quantum sancta delectatio vincit vividiori boni cupiditate adversantem mali concupiscentiam, nulla illata necessitate libero voluntatis arbitrio, quod naturali determinatione non fertur nisi in bonum in communi & in summum bonum in se inspectum, ideoque prædeterminatio gratiæ spectat infallibilitatem actus, non tollit indifferentiam arbitrii: hæc inquam mitto, cum fuerint explicata de H. Pelag. capite octavo, & sequentibus.

7.
Objectio 4.
Solvitur.

Deinde arguunt Hæretici, saltem peccatores servos esse peccati, atque agi à dæmone captivos ita, ut ipsius voluntati nequeant reluctari. Quod diserte affirmat Joannes cap. viii. v. 39. *Omnes qui faciunt peccatum servi sunt peccati*, & Apost. 2. ad Tim. 2. v. 26. *Respicant à diaboli laqueis, à quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.* Est autem habere

captivum quasi vivum capere. Hinc Lutherus titulum fecit libro *de servo arbitrio*, quoniam non remanet sub peccato sui juris, & Dominus suorum actuum. Respond. pluribus titulis peccatores dici servos, 1. quia servus non manet semper in domo, ut ibidem notat Evangelista. 2. quia addictus est operibus peccati, ac Diabolo servit suæ tamen voluntatis libertate. 3. quia nisi liberetur gratia Christi, nequit bene agere, etiam si eligendo ad pravum finem media quæ cadunt sub indifferentiam iudicii, libere peccet, ac possit etiam peccatum omittere, imo auxilio divinæ gratiæ à via mala reverti & respicere. Non solum potest homo habere charitatem qua sit arbor bona, sed potest etiam cupiditatem qua sit arbor mala: sed cupiditas hominis, quæ vitium est, hominem habet auctorem vel hominis deceptorem, non hominis creatorem; inquit Augustinus de Grat. Christi cap. 20. In ista igitur charitate, quæ est radix bonorum operum, est voluntas arbor faciens fructus bonos, & est serva justitiæ: prædominante cupidine, quæ est radix operum malorum, est arbor faciens fructus malos, & sit serva peccati. Hæc sunt à me posita, quoniam nonnulli ex nostris, ut similia solvant, ex hoc Augustini libro citant verba Pelagii cap. 18. *Habemus possibilitatem utriusque partis à Deo inditam, velut radicem quandam fructiferam, & fecundam; quæ ex voluntate hominis diversa gignat & pariat; quæque possit ad proprii cultoris arbitrium vel nitere flore virtutum, vel sentibus horrere vitiorum.* Videatur Nicolaus Girken Tom. 2. Tract. 1. q. 3. dub. 2. ad 1. ob. Revera autem hæc sunt verba Pelagii, & radix fructifera non est ex nobis, quia charitas ex Deo est. Si dicas: Non potest arbor mala fructus bonos facere, ut ex Evangelio ait ibidem Augustinus; respondemus malam arborem esse, in qua est sola radix cupiditatis; & ex cupiditate nequit produci fructus bonus, quemadmodum ex charitate produci nequit fructus malus. Nihilominus arbor mala cum sola cupiditate potest non producere fructus malos, & in ista charitate potest producere fructus bonos. Quamobrem Augustinus in libero arbitrio destituto, ut autumabant Pelagiani, divina gratia non ponit necessitatem peccandi, sed adstruit necessitatem gratiæ, ut liberetur à servitute peccati. Peccatores vero obcæcati dicuntur captivi, non quod voluntate Diaboli impellantur in malum indeclinabili necessitate, sed quoniam gratiam Dei pessundantes continuo, aut quamfre-

quenter pravis suggestionibus assentiuntur; nec respiciunt, nisi beneficentissima Dei voluntate conferatur eis gratia victrix, quam dura corda non respuunt. Ita in textu Apostoli 2. ad Timoth. cap. 2. ea verba *Ad ipsius voluntatem* significant peccatores huiusmodi poenitentiam acturos, si Deus voluerit illis efficacem gratiam largiri: quod constat tum ex scopo Apostoli hortantis Timotheum ut resistentes veritati corripiat, quia forte Deus eis dabit poenitentiam; tum ex græco textu, in quo demonstrat variatio pronominis Dei voluntatem significari, non Diaboli: ἡ γρηγοροῦν ὑπὸ αὐτοῦ, εἰς τὸ ἐκείνῃ θέλῃ.

8.
Referitur Do-
ctrina Jan-
senianorum.

Audiendi sunt modo Janseniani. Illud, inquit, est in potestate voluntatis, perfecte liberum, & sufficiens ad meritum, quod facimus cum volumus: At dummodo operemur cum sola libertate à coactione, volumus operari. Sola ergo libertas à coactione sat est, ut opus sit perfecte liberum in nostra voluntate, atque patratur cum merito. Probant majorem 1. Auctoritate Sanctorum, 2. Doctrinis Theologorum, 3. ab exemplis: 4. Ratione ipsa. Sanctus Pater Augustinus cap. 105. Ench. *Voluntas*, inquit, *aut voluntas non est, aut libera dicenda est*, In 3. de lib. arbitrio cap. 3. *Voluntas nostra, nec voluntas esset, nisi esset in nostra potestate*. De Civit. Dei lib. v. cap. 10. *Neceffe est, ut quod volumus libero velimus arbitrio*. De natura & gratia cap. 46. *Perquam absurdum est non pertinere ad voluntatem nostram, quod beati esse volumus, quia id omnino nolle non possumus*. Quibus verbis rejicit eam sententiam Pelagii. *Voluntatis arbitrio, ac deliberatione privatur, quidquid naturalis necessitate constringitur*. Igitur juxta Augustinum stat cum potestate ac deliberatione arbitrii illud etiam quod necessitate patratur, & sufficit ad rationem liberi quod sit voluntarium. Atque id vidit optime S. Thomas q. 22. de veritate art. 1. scribens: *Libertas secundum Augustinum opponitur necessitati coactionis, non autem naturalis inclinationis*. Hoc est ergo placitum Augustini. Nec repugnant PP. alii. Divus enim Prosper S. Augustini discipulus, & pro Christi gratia strenuus decertator cap. 18. adv. Collatorem definit liberum arbitrium *rei sibi placita spontaneum appetitum*. Damascenus lib. 3. de Fide Orthodoxa cap. 14. *Arbitrii libertas nihil aliud est quam voluntas*. Sanctus quoque Bernardus cap. 1. 2. & 4. de lib. A. docet *ibi libertatem esse ubi est volun-*

tas, & manere libertatem voluntatis etiam ubi est captivitas mentis. Hæc & similia complura evincunt quænam sit Patrum de libertate arbitrii sententia.

9.
Ac probatur.
Progreditur in præsentia novorum Dogmatistarum argumentatio ad Scholasticorum, alias magnopere floccifectum, adfiscendum sibi patrocinium. Nam S. Thomas q. 10. de Potent. art. 2. docet quod *naturalis necessitas secundum quam voluntas aliquid ex necessitate velle dicitur, ut felicitatem, libertati voluntatis non repugnat*. In 3. Sent. dist. xviii. art. 2. docet, *liberum arbitrium Christi etiam si determinatum ad unum numero, sicut ad diligendum Deum, quod non facere non potest; tamen in hoc non amisisse libertatem, aut rationem laudis sive meriti, quia in illud non coacte sed sponte tendit, & ita fuit actus sui Dominus*. Etiam Scotus docet actum beatificæ visionis in Christo meritum fuisse, & voluntatem semper habere modum sibi proprium causandi libere, à naturali operatione distinctum. Videatur Tom. 12. quæst. quodlibeto 16. Scholasticorum aliorum, qui liberum arbitrium describunt per solam libertatem à coactione, innumera loca Jansenius profert lib. vi. de Gratia Christi. Accedit ergo Patrum auctoritati etiam Scholæ pro dogmate Janseniano suffragium.

10.
Diversissimo-
de.
Exempla idem confirmant. Deus enim se ipsum necessario amat, & Pater & Filius naturaliter sunt unum Spiritus Sancti principium. In Deo tamen veram libertatem esse, Augustinus non semel scribit contra Julianum, & impium foret id denegare. De Christo nemo ambigit quin nobis promeruerit redemptionem, etiam si peccare non posset. Nos libere amare felicitatem, quam odisse non possumus, est doctrina expressa Augustini in V. de Civit. Dei cap. 10. & D. Thomæ Q. 24. de Veritate art. 4. Angelos jam incommutabili bono adherentes nativa libertate non fuisse privatos res loquitur ipsa: nam beatitudo naturam perficit, non interimit. Igitur nec defunt novis Dogmatistis documenta exemplorum.

11.
Referatur
quoad addu-
ctas autho-
ritates.
Suppetiatur eis ipsa ratio. Quælibet divisio est universalis rei in species, sive inferiora, quibus inest essentialis illius generis ratio intima. Nemo non meminit libertatis à coactione, & libertatis indifferentiæ, tanquam duorum, in quæ scinditur amplum istud nomen *Libertas*. Ultraque ergo, tam libertas indifferentiæ, quam libertas à coactione participat veræ libertatis naturam. Deinde libertas est proprietas rationalium, atque men-

tis perceptionem comitatur. Erit ergo libertas perfectior, ubi perfectior erit cognitio: Perfectiorem autem cognitionem illam esse, quæ immutabilis est, neque errori subijcitur, puto adeo esse compertum, ut nequāquam sit opus quæsito. Habent hujus generis argumenta in libris Jansenistarum innumerabilitatem. Itaque his quatuor, videlicet dictis Sanctorum, placitis Theologorum, comparatione exemplorum, pondere argumentorum evincitur in homine lapso veram propriissimamque libertatem consistere per solam immunitatem à coactione.

Hydram hanc sese tali ausu erigentem statutis præcedenti capite nihil negotii est concidere atque obtruncare. Principio expediāmus Patrum pronuntiationes. De Augustino diximus supra, disputantem cum Manichæis accepisse voluntatem, ut contradistinguitur à natura, sive ut est liber ad faciendum, & ad non faciendum animi motus, ut est potestas movendi se, & cohibendi motum suum, ut est facultas animi quæ deliberatione huc atque illuc fertur, quemadmodum inquit de lib. arbitrio lib. 3. cap. 3. & de duabus Animabus cap. 12. & 13. Adversus autem Pelagianos idem confirmat, ita tamen; ut simul necessitatem prævenientis gratiæ commonstret, refutando etiam decretum alterum Pelagianum, necessariam esse ad essentiam liberi arbitrii indifferentiam contrarietatis ad bonum & malum; unde consequeretur Deum, qui peccare non potest, nullatenus esse liberum. Ad 1. ergo respondetur, verissimum esse quod voluntas nunquam vult nisi libere, si accipiat ut contradistinguitur à natura, sive ut est electio mediorum; tamen si necessario velit ut natura est, sive ut naturali instinctu fertur in finem ultimum, & appetit propriam beatitudinem. Quod planum fecimus supra verbis D. Thomæ: cui & consentit Egidius noster in 2. dist. 25. art. 4. idem tradit S. P. in 3. de lib. arb. cap. 3. nam ibidem potestatem voluntatis opponit necessitati, & voluntarium appellat, quod potest cohibere motum suum, affirmans, quod si necessitate iste motus existeret, nulla esset ratio culpabilis. Et quidem si, quidquid alicui est voluntarium, esset sub potestate & dominio illius, non scriberet Augustinus 1. Retract. cap. 22. *Cum potestas datur, non necessitas imponitur*: non affirmaret S. Thomas 1. p. q. 82. art. 1. *electionem non esse de fine, sed de his quæ sunt ad finem; unde appetitus ultimi finis non est de his quorum*
R. P. Berti Theol. Tom. III.

domini sumus: non damnasset Ecclesia 67. propositionem Baji; *Homo peccat etiam damnabiliter in eo quod necessario facit*. Quid plura disputo? Non esset vera Christiana fides de Spiritus Sancti divinitate, quoniam esset sub dominio & potestate Patris & Filii, à quorum voluntate sine ulla coactione procedit. At de Civit. Dei cap. 16. libri v. & de nat. & grat. cap. 46. S. Pater affirmat stare libertatem quoad exercitium, etiam si voluntas sit necessitata quoad *specificationem*; idque contra eos, qui ad libertatis essentiam requirunt indifferentiam contrarietatis ad bonum & malum. Ita, etiam si appetimus beatitudinem necessitate, quoniam naturali instinctu non possumus nolle esse beati; nihilominus hoc, vel illud medium ad consecutionem beatitudinis cum indifferentia judicii eligimus: & Deus qui peccare non potest, habet tamen comparate ad creaturas plenissimam libertatem. Hoc pacto libertas voluntatis ut fertur ad finem ultimum opponitur duntaxat violentiæ; sed libertas arbitrii, quæ est circa electionem mediorum, repugnat etiam necessitati. Quod & vidimus supra ex D. Thomæ 1. p. q. 41. art. 2. & colligitur ex eodem Augustino cap. 47. de nat. & grat. ubi è vestigio sese explicat petita à sensibus comparatione; in quorum exercitio docet apparere voluntatis potestatem, in qua est non videndi possibilitas, quoniam in potestate nostra est non videndi necessitas. Atque hæc non videndi necessitas in potestate nostra est, *quia in potestate est cæcitas, qua id ipsum videre posse nobis, si volumus, adimamus*. Quamobrem sicut non foret in potestate nostra possibilitas videndi, nisi possemus illam nobis adimere; ita non est in nostra potestate velle quoad *specificationem* felicitatem, quia non possumus naturalem illius instinctum penitus in nobis extinguere. Atque hoc pacto expediuntur alia complura, quæ ex Augustino nimia confidentia depromunt Janseniani.

Reliqui autem Patres, dum libertatem describunt per *spontaneitatem*, & motum animi immunem à coactione; vel tradunt definitionem libertatis inadæquatam, veluti cum dicimus hominem esse terrenum animal: vel coactionem accipiunt non solum pro violentia, quam ab extrinseca causa interdum patimur, sed etiam pro necessitate, cui voluntas subijci potest interius: vel demum delinquant nobis voluntatem quatenus naturali instinctu fertur in ultimum finem, non ut
A 2 *eligis*

12.
Ac explicatur SS. Patres.

eligit pro suo arbitratu media ad finem assequendum. Quæ generalis responsio singulos elidit adversariorum cavillos. Sunt nihilofecius quædam specialiter observanda. Beati Prosperi contra Collatorem verba hæc sunt: *Liberum ergo arbitrium, id est, rei sibi placitæ spontaneus appetitus, ubi usum bonorum quæ acceperat fastidivit, & vilescitibus felicitatis suæ præsidii insanam cupiditatem, & experientiam prævaricationis intendit, bibit omne vitiorum venenum, & totam naturam hominis intemperantiæ suæ ebrietate madesecit.* Describitur nobis liberum arbitrium Adæ, quod polebat, Jansenistarum assensu, plenissimâ indifferentiâ, nec sub dominatu concupiscentiæ captivus, nec sub victrici gratia addictus necessitati. Os ergo Jansenius, ejusque gregarii perfricuerunt, quando pinxerunt nobis ex Prospero liberum arbitrium in sola spontaneitate exclusâ penitus indifferentiâ. Eandem rem esse liberum arbitrium, ac voluntatem scripsit rectissime Damascenus, accepta voluntate, ut est potestas agendi vel non agendi, non ut natura est, ut supra cum Augustino, & Scholæ luminibus explicavi. Enimvero de Fide Orthodoxa cap. 26. secundi libri ait Damascenus in nostra voluntate sita esse, quorum liberam habemus potestatem, ut, aut ea faciamus, aut non faciamus. Bernardus pariter cap. 1. de Lib. arbitrio, dum libertatem definit, *Habitus animi liber sui, siquidem non cogitur neque extorquetur, usurpat agendi verbum ut opponitur etiam necessitati, additque statim, Est quippe voluntatis, non necessitatis.* Capite autem iv. Doctor Mellissus describens libertatem Dei per solam exclusionem extrinsecæ necessitatis; illam profecto explicat, quatenus est motus animi volentis circa finem, non quatenus respicit media; ostendens in iis eligendis liberum Deum esse sine potestate peccandi, qua libertas premitur, non permittitur. Qua explicatione consimilia aliorum Patrum verba à nobis excipiuntur.

13. Auctoritatem D. Thomæ non est cur præcipue S. tam confidenter aucupentur Janseniani. Thomas. Ille namque, ut vidimus, liberum arbitrium non agnoscit nisi in electione mediorum; & ubicunque affirmat opponi libertatem necessitati coactionis, non naturalis instinctus, demonstrat naturam voluntatis, ut fertur absque violentia causæ exterioris in finem: quod fieri docet sine libero arbitrio. Quod scripsit in tertio Sententiarum dist. 18. Christum promeruisse, quoniam operatus est

non coacte, sed sponte: accipiendum est hoc sensu; tamen non poterat Christus peccare & defectore à fine ultimo, in quem ferebatur sola libertate spontaneitatis, promeruit tamen, quoniam absque libertate specificationis stat libertas exercitii, & cum determinatione finis stat deliberatio, & electio erga media. Nam D. Thomas quadratis verbis se ipsum explicat eadem distinctione, eodemque art. ad 5. *Dicendum quod liberum arbitrium Christi non erat determinatum ad unum secundum numerum, sed ad unum secundum genus; scilicet ad bonum, quia ad malum non potest.* Nonnulla addere ex aliorum sententia, animadvertit Anton. Massoulié disp. 1. q. 3. & longe antea Salmanticenses Tract. xxi. disp. xxvii. dub. 3. Dirimit quæstionem, omnemque ambiguitatem tollit 3. parte Summæ q. xviii. art. 5. in Corpore. *Dicendum, inquit, quod sicut dictum est, in Christo fuit duplex actus voluntatis, unus quidem quo ejus voluntas ferebatur in aliquid sicut secundum se volitum, quod pertinet ad rationem finis: alius autem, secundum quem ejus voluntas ferebatur in aliquid per ordinem ad aliud, quod pertinet ad rationem ejus, quod est ad finem.* Differt, ut Phil. dicit in 3. *Est electio à voluntate in hoc, quod voluntas per se loquendo est ipsius finis, electio autem eorum, quæ sunt ad finem. Et sic simpliciter voluntas est idem, quod voluntas ut natura. Electio autem est idem, quod voluntas ut ratio, & est proprius actus liberi arbitrii, ut in 1. p. q. 83. art. 2. dictum est.* Et ideo cum in Christo ponatur voluntas ut ratio, necesse est etiam ponere electionem, & per consequens liberum arbitrium, cuius actus est electio. Quid quæritas manifestius, Janseniane? Convelluntur hinc exempla 3. loco producta: siquidem Deus diligendo seipsum, Pater & Filius spirando divinum Flamen, Beati summo bono adhærentes, & quilibet homo amando felicitatem nullam patiuntur necessitatem & liberi sunt libertate naturæ, qua voluntas fertur in finem; non libertate electionis, qua respicit media: hæc autem libertas, non illa, constituit essentiam liberi arbitrii. Scotus ideo existimavit Christum per actum beatificæ visionis promeruisse, quia opinatus est non fuisse illi omnimode necessarium: at ad liberum arbitrium existimasse necessariam indifferentiam, constat ex iis, quæ habet L. primo sent. dist. 39. & dist. 25. q. unica, nec non in 2. dist. 6. q. 2. Verum tamen est, quod Scotus dilin-

guens *formaliter* à natura voluntatem docet nunquam voluntatem ipsam operari nisi libere, ac propterea Spiritum Sanctum libere procedere à Patre & à Filio, non naturaliter; propterea quod nequeat idem principium simul aliquid producere necessitate & libertate. Quod subtilis Doctor scripsit in 3. sent. dist. 10. in Reportatis, & xvi. Quodlib. At frustra hæc Jansenius interpretatur de libertate arbitrii sufficiente ad merendum, & quam voluntas in mediis eligendis exercet. Et longe probabilius est illorum Theologorum sententia, qui probant Spiritum Sanctum produci naturaliter, & non libere, & respondent Scoto, non repugnare voluntatem Dei esse liberam ac necessariam respectu diversorum connotatorum, formalis illa distinctione sublata. Atque hoc pacto Deus necessario vult infinitam suam bonitatem, & libere vult creaturas; ut demonstrat adversus Scotum Gregorius Ariminensis in 1. dist. x. q. 1. art. 2. hujusque doctrinam, quantum spectat ad distinctiones, amplectimur. Ex quibus manifeste deprehenditur aut dolus, aut oscitantia Jansenistarum in captando sibi patrocinio veterum Scholasticorum.

14.
Relinquitur
eorum ra-
tiones.

Evanescent ex dictis positæ ultimo loco ratiocinationes. Divisio namque libertatis in libertatem à coactione, & libertatem indifferentiæ, non est divisio libertatis arbitrii, sed voluntatis, ut fertur absque ulla violentia in debitum sibi finem, atque ut eligit sine necessitate conducentia ad illum media. In electione autem mediorum suammet libertatem exercet arbitrium; nam in finem trahitur naturæ instinctu, qui liber appellatur in quantum non est invitatus, sed exoritur à voluntate; non propria & univoca participatione libertatis, sed analogica. Quod proxime sequitur, habet similiter facillimam solutionem. Ratio & perceptio voluntatem antecedit, quoniam, ut in proverbio positum est, *nihil est volitum quin præcognitum*: ideoque libertas est proprietas rationalium. Quemadmodum vero voluntas naturaliter trahitur in summum bonum, si illud videatur intuitive, in bona autem reliqua fertur indifferenter; ita intellectus in bono illo summo, & per lumen gloriæ proposito nequit apprehendere speciem aliquam mali, quæ potest in bonis reliquis deprehendi. Ratio itaque universaliter accepta infert motum animi voluntarium, non

R. P. Berti Theol. Tom. III.

liberum. Ut liber sit, debet à ratione prodire iudicium indifferens. Alii distinguunt inter rationem ut *lux* est, ostendens objecti bonitatem; atque ut *dux* est, illam trahens indifferenter ad bonum complectendum. *Lucem* itaque rationis præcedere dicunt actum quemlibet voluntarium: *ductum* vero anteire actui libero & contingenti. Erit hæc distinctio, si lubeat illam probare, penes connotata, ita ut ratio sit *lux* comparate ad bonum in communi; sit *dux* liberi arbitrii respectu bonorum particularium. Cum perfectiori denique notitia stat perfectior libertas, in quantum ex mediis indifferentibus eliguntur absque periculo erroris quæ non defleunt ab ordine finis. Igitur neque sententiæ Patrum, neque opiniones Scholæ, neque summi Dei, Sanctorumque impeccantia, neque rationum diluendarum exornatio affert Jansenianis decretis aliquid adjumenti.

Pergunt objectare Janseniani. Tradit in locis compluribus Augustinus culpa primi hominis arbitrii libertatem fuisse peremptam. Libertas autem primi hominis erat libertas indifferentiæ. Hæc ergo libertas post Adæ pravaricationem deperit. Demonstratur major ex iis, quæ habet S. Doctor in Enchirid. ad Laurentium cap. xxx. *Libero arbitrio male utens homo & se perdidit, & ipsum*: & in Epistola ad Vitalem, *Librum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus*. Idem repetit S. Pater in lib. de Perf. Justitiæ cap. 14. lib. xiv. de Civit. Dei cap. 11. De corrept. & grat. cap. 12. in 1. Op. Imperf. contra Julianum num. 117. Quemadmodum Jansenius ex his Augustini locis dogmati suo auctoritatem emendicat; ita immoderatus Criticus, Pelagique *Hyperaspistes*, uti à Lamindo Pritanio, id est, Ludovico Muratori, appellatur, Jo. Phereponus impingit Augustino enormem sublata libertatis sententiam Animadversionum pag. 579. & 618.

15.
Obijciunt
ulterius au-
thoritatem
S. Augusti-
ni.

Respondi, dist. ma. Tradit sæpenumero S. Pater primi peccati granditate periisse libertatem à peccato, & à miseria, robustam scilicet potestatem habendi plenam cum immortalitate justitiam, & originariam arbitrii perfectionem, nulla carnis adversus spiritum pugna labefactam, propter quam non fit homo liber justitiæ, nisi gratia opitulante, de qua gratia adversus Pelagianos idem S. Pater productus à Jansenio, & Pherepo-

16.
Quæ ob-
jectio repel-
litur.

A a 2

no

no locis strenue pugnavit; concedo. Docet Augustinus peccante Adamo deperditam libertatem ab antecedenti necessitate, & naturalem voluntatis facultatem agendi vel non agendi, qua potest se ipsa mala qualibet deliberate patrare, & per gratiae adiutorium etiam bona, suamet deliberatione atque electione, ideoque potestate, dominio, ac plenissima libertate; nego maiorem propositionem. Atque hanc mentem esse Augustini praecedenti cap. demonstravi, plura proferens quibus magnus Gratiae Defensor plane, perspicue, & absque ulla ambiguitate verborum profitetur se non habere quaestionem cum Coelestianis quod liberum arbitrium destruerent, sed quod originale peccatum, concupiscentiae poenam, divinarumque gratiarum tollerent necessitatem. Solam ergo libertatem periisse, quae fuit in paradiso, à bellicosa cupiditate, ab ignorantia ceterisque animi vitiis, S. Pater in suis adversus Pelagianos velitationibus aperte declarat. Quare, ut dixi etiam in lucubratione de Arbitrio primi hominis lib. 3. cap. 10. labitur supino errore Arminianus Phereponus ubicumque scriptat esse Augustinum hostem apertissimum libertatis. Et quamquam de mente illius satis superque disserui; addam aliquid gratiae explicationis. In unaquaque re distingui debet natura à recta, pravaque affectione. Aliud est enim hominem esse animal sensu ac ratione praeditum; aliud vero esse sanum, aut infirmum. Ita non idem est voluntatem esse liberam, ac esse affectam bona vel mala cupiditate. Semper homo est rationale animal, at non semper fruitur integritate valetudinis. *Semper est in nobis voluntas libera, sed non semper est bona;* inquit Augustinus de Gratia & lib. arbitrio cap. 15. Sanitas corporis est talis habitudo & temperatio, per quam ea congruunt inter se, è quibus constamus, Bona voluntas est, quae inter incommutabile, & fluxa bona tenet rectum ordinem, ut illi tantum adhæreat. Defectus illius temperamenti hominem reddit infirmum: & defectus huius ordinis malam reddit voluntatem. Non habet homo infirmus potestatem ambulandi, qua sanus pollebat, egetque singulari medicamento: caret mala voluntas potestate diligendi summum bonum caste & inculpate, abique post desideria carnis suae, nisi illam sanet & retrahat gratia Christi medicinalis. Errant ergo in percipiendo liberum arbitrium quamplures, propterea quod inter libertatis na-

turam, ejusque integram valetudinem, atque infirmitatem distinguere ignorant, vel dissimulant; ut sapienter praeconavit Richardus Victorinus lib. de Erud. Inter. cap. 30. Huiusmodi sunt Pelagiani, & Arminiani, insulse & imperite argutantes: Si periit ob Adæ peccatum potestas bene agendi, periit libertas; aut si hæc viget adhuc, habet quisque in se bonorum operum potestatem. Quae consecutio non minus fallax est, quam ista, Si deperdita est integritas valetudinis, interiit natura rationalis: nam ut sanitas corpori, ita rectitudo libertati est quadam qualitas accidentaria. Itaque Augustinus Pelagianos exagitans ait, *Quis autem nostrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, sed illa quae in Paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate iustitiam, propter quod natura humana divina indiget gratia, dicente Domino, Si vos filius liberaverit, tunc vere liberi eritis: utique liberi ad bene iusteque vivendum.* Addit libero arbitrio tribuendam non esse bene vivendi potestatem; *cum hæc potestas non detur, nisi gratia Dei.* Hæc S. Pater lib. 1. contra 2. Epist. Pelag. cap. 2. & 3. Eandem distinctionem libertatis, & potestatis expeditæ ad recte iusteque vivendum innuunt aperte ceteri Africani Patres in Epist. ad Innocentium nunc inter Augustin. 177. his verbis: *Satis apparet quod ad non peccandum, id est ad non male faciendum, quamvis esse non dubitetur arbitrium voluntatis, tamen ejus potestas non sufficiat, nisi adjuvetur infirmitas.* Quae omnia ut uno verbo comprehendam, dico sapientissimum Augustinum recte contra Gratiae inimicos affirmavisse amissum liberum voluntatis arbitrium quantum ad vires in origine suae creationis acceptas, non quantum ad libertatis naturam.

Insuper Janfenistæ arguantur. Si per- 17.
sisteret adhuc indifferentia libertatis, lo- Nova obje-
cum haberet etiam in hoc infirmitatis tio.
statu definitio illa peccati ab Augustino tradita: *Peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat, & unde liberum est abstinere.* Atqui hæc definitio in praesenti statu non valet. Non ergo liberum est jam abstinere à peccatis, sed unusquisque dum peccata committit, necessario in illa abripitur noxiis ac pugnacibus cupiditatibus. Prob. min. 1. quoniam S. Augustinus lib. 1. Operis Imperf. n. 44. ait: *Hic*

Hic peccatum definitum est, quod tantummodo peccatum est, non quod etiam pena peccati. Et num. 47. Ipse est Adam, quem nostra illa definitio, quæ tibi placuit, intuebatur. Quod repetit num. 104. & 1. Retract. cap. 15. Deinde D. Pater manifesto necessitatem adstruit peccandi scribens eodem lib. 1. Operis Imp. contra Julianum num. 105. Multum erras, qui necessitatem nullam putas esse peccandi, vel eam non intelligis illius peccati esse penam, quod nulla necessitate commissum est. Si enim necessitas nulla peccandi est (ut omitam vim mali ejus quod originaliter trahitur, hoc enim nullam esse vos cultis) quid patiebatur, queso, qui secundum vestrum sensum tanta mole prave consuetudinis premebatur, ut diceret, Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago? Et proximo num. 106. Neesse est, inquit, ut peccet à quo ignoratur justitia. quid ideo cum justitiam cognoverit, non sunt ei remittenda peccata, quæ ignorantia necessitate commisit? Præterea cum S. Pater peccatum dividat in illud quod peccatum est, ut fuit Adæ prævaricatio, in illud quod est poena peccati, ut concupiscentia & ignorantia, & in illud quod utrumque est, scilicet peccatum simul & poena peccati, ut originalis noxa parvulorum; etiam in secundo illo genere veram rationem peccati inesse facetur, ita, ut mala quæ sunt premente cupiditate, vel obsecante ignorantia, etiam si iis voluntas nequeat reluctari, culpæ habeant imputationem. Qui cogenti cupiditati (ait S. Pater 1. Retract. cap. 15.) bona voluntate resistere non potest, & ideo facit contra præcepta justitiæ, jam hoc ita peccatum est, ut sit etiam pena peccati.

18.
Solvitur.

Resp. ad 1. traditam peccati definitionem etiam in hoc statu valere cum duplici tamen exceptione; una est, quod in ea non comprehenditur originale peccatum, à quo, cum contrahatur propagatione naturæ, liberum non est ex Adamo progenitis abstinere; altera autem exceptio est, quod etiam in peccatis actualibus non est illa libertas sana, pugnisque concupiscentiæ nullatenus laesa, qua libertate cecidit primus homo. Hanc esse mentem Augustini liquet ex his, quæ habet eodem lib. 1. Operis Imperf. num. 47. Multa quippe sunt, quæ agunt homines mala, à quibus eis liberum est abstinere, sed nulli tam liberum est, quam illi fuit, qui Deo suo, à quo erat conditus rectus nullo prorsus vitio depravatus adstabat. Quare retorquetur contra Jansenianos eorundem argumenta-

tio. Tamen enim Augustinus percellens Julianum bene ac sapienter demonstrat dari peccatum, à quo liberum non est abstinere, nisi comparate ad illam voluntatem à qua primo descendit, id est peccatum originarium; atque in posteris Adæ agnoscit vitium luctamque concupiscentiæ, quæ illius peccati poena, aliorum incitamentum est, ideoque ab Apostolo, à Tridentina Synodo, ab ipsomet Augustino appellatur peccatum; nihilo tamen minus docet S. Pater, multa, id est actualia quæque peccata, quæ nobis ad culpam suppliciumque imputantur, fieri ab hominibus, iisque ab hujusmodi peccatis liberum esse abstinere. Ergo Augustinus traditam olim peccati definitionem etiam in hoc infirmitatis statu, prænotatis contra Pelagianos exceptionibus, locum habere definit. Ad ea igitur quæ priori loco ad probationem minoris fuere producta, dico S. Patrem respondere Juliano objicienti nullum dari peccatum originale, cum illud parvuli vitare non possint suamet libertate, quod libertas necessaria quidem est ad peccata actualia, at ad originale satis est, quod fuerit liberum originaliter, hoc est voluntate primi hominis, in quo omnes præextiterunt. Quamobrem allatam peccati definitionem ita confirmat, ut in peccato quod est simul poena peccati, quale est originarium, sufficiat fuisse liberum in voluntate primi parentis. Proinde (inquit memorato lib. 1. contra Jul. n. 47.) originale peccatum nec ad illud pertinet quod primo loco posuimus, ubi est voluntas malum operandi, unde liberum est abstinere, alioquin non esset in parvulis, qui nondum voluntatis utuntur arbitrio; nec ad illud quod secundo commemoravimus, de peccato enim agimus, non de pena quæ non est peccatum, quamvis peccati merito subsequatur: quam quidem patiuntur & parvuli, quia inest eis corpus mortuum propter peccatum; non tamen mors corporis ipsa peccatum est, vel corporalis quicunque cruciatus: sed pertinet originale peccatum ad hoc genus tertium, ubi sic peccatum est, ut ipsum sit & poena peccati. Origo tamen etiam hujus peccati descendit à voluntate peccatoris. Fuit enim Adam, & in illo fuimus omnes: perit Adam, & in illo omnes perierunt, &c.

Quibus non solum priores minoris probationes solutæ sunt, sed etiam iisdem revincuntur dogmata Janseniana. Enimvero quemadmodum origo actualium peccatorum est uniuscujusque voluntas, ita origo peccati originalis est voluntas Adami. At si Adamo liberum non fuit

19.
Solvuntur
Objectiones.

set abstinere à peccato, non contraheretur à posteris peccatum originale. Ergo à nullo hominum committi poterunt actualia, nisi ab iis abstinere sit liberum unicuique. Hujus vero argumenti firmitas magis magisque patet ex 1. Retract. cap. 15. ubi recensitis verbis quæ scripserat cap. 12. de duabus Animabus, *Illæ animæ quidquid faciunt si natura, non voluntate faciunt, id est si libero ad faciendum, & ad non faciendum motu animi carent, si denique his abstinendi ab opere suo potestas nulla conceditur, peccatum earum tenere non possumus*: his inquam recensitis ait S. Doctor istiusmodi sententiam nullatenus opponi originali parvulorum peccato, *Quia*, inquit, *ex illius origine rei tenentur, qui voluntate peccavit, quando libero & ad faciendum, & ad non faciendum, motu animi non carebat, eique ab opere malo abstinendi summa potestas erat*. Quibus satis manifeste S. Pater in actualibus peccatis illam indifferentiam libertatis agnoscit, qua non carebat primus homo, cujus origine reus quisque ante regenerationem tenetur. Propterea scripti cap. præced. Augustinum in primo Retract. cap. 15. traditam alibi definitionem peccati minime reprobasse.

20.
Janseianæ,

At quæ secundo loco proferebantur de necessitate peccati, solvuntur facile si animadvertas peccatum aliquando accipi pro macula quæ animam reatu obstringit, quo sensu appellatur *debitum* Matth. vi. 12. & Lucæ xi. 4. nonnunquam pro pœna peccati, ut Genes. xix. 15. *Ne tu pereas in scelere civitatis*, & Ps. vii. 17. *In verticem ipsius iniquitas ejus descendet*: interdum etiam pro vitio & mala animi habitudine, sive inclinatione ad peccandum, de qua Apostolus ad Rom. vii. 17. *Nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum*. Quod Augustinus explicat in tertio de lib. Arbitr. n. 54. sequenti comparatione, *Nam sicut linguam dicimus non solum membrum, quod movemus in ore dum loquimur, sed etiam illud quod ejus membri motum consequitur, id est formam tenoremque verborum, secundum quem modum dicitur alia lingua græca, alia latina: sic non solum dicimus illud peccatum quod proprie vocatur peccatum, sed etiam illud, quod jam de bujus supplicio consequatur necesse est*. Mitto aliam suppositionem peccati pro sacrificiis & oblationibus, quo sensu legitur Osæ iv. 8. *Peccata populi mei comedent*; id enim ad præsens institutum nihil confert. Itaque Augustinus ubi de originali peccato disputat, affirmat pec-

catum vere ac proprie esse, debitumque damnationis asserre, etiam si necessitate quadam trahatur; quoniam ad peccatum hujusmodi, quod simul peccatum est & pœna peccati, sat est liberum fuisse Adamo, à cujus voluntate descendit. Loquens vero de ignorantia & perversa cupiditate, quæ nobis necessariae sunt, manentque etiam in regeneratis ad agonem, eatenus dicit esse peccata, quatenus & peccati pœna sunt, & ad peccatum inclinant; non autem primordia naturæ, quomodo arbitrabantur hæretici Pelagiani. Atque hoc sensu lib. 1. contra Julianum num. 105. peccatum, quod nobis liberum non est, appellat Augustinus *vim mali, quod originaliter trahitur*, & inolitam, pravamque consuetudinem. Comparet autem ad peccata, in quæ libere prolabimur, cogit nos cupiditas, ut Augustinus ait in 1. Retract. cap. 15. non proprie, sed moraliter, in quantum ob vehementiam pravæ inclinationis, nisi gratia succurrat, facile arbitrium succumbit; & in quantum ob infirmam concupiscentiæ vitium nequit omnia peccata absque speciali gratia vitare, quamquam in exercitio, id est, in deliberata admissione cujusque peccati, nulla comprimatur ineluctabili necessitate. At quando ignoratur justitia, si possit debeatque hæc ignorantia dispelli, peccatum utique est voluntarium: sed cum ignorantia invincibili nemo peccat, nisi, ut est in consuetudine sermonis, *materialiter*. Qua responsione expeditur objectio ex lib. 1. Op. Imperf. num. 106. Ea enim quæ proxime equantur de divisione peccati, quidquid hætenus dictum est, perspicue confirmant.

Porro hanc esse Augustini sententiam singula ipsius scripta testantur. In lib. Exmenie 3. de lib. arb. cap. 19. ait: *Non tibi Augustini, deputatur ad culpam quod invidus ignoras, sed quod negligis querere quod ignoras*. Lib. 2. de Peccat. meritis cap. 4. de concupiscentia scribit: *Ad agonem interim manet non sibi ad illicita consentientibus nihil omnino nocitura: de peccato etiam Originali cap. 40. Ipsa desideria vitiosa, quibus si non consentitur, nullus peccati reatus contrahitur, &c.* Similiter Enarrat. 3. in Psalm. 118. num. 1. *Quid enim peccatum operatur nolentibus nobis, nisi sola illicita desideria? Quibus si voluntatis non adhibeatur assensus, movetur quidem nonnullus affectus, sed nullus ei relaxatur effectus*. Igitur quidquid mali facimus ignorantia in-

invincibili, & quidquid inordinatum excitat in nobis non consentientibus concupiscentia, non est per Augustinum illud peccatum, cui reatus & punctionis meritum conjungitur; sed peccatum illud, quod est naturæ vitium, pœna peccati, & peccatorum incitamentum.

22. *Alia obiectio.* Obijciunt adhuc sectarii: Censet Augustinus comparari absque flexibili libertate laudem, justitiam, veramque virtutem. De summo enim Deo scribit de nat. & Gratia cap. 46. *Nec dicere audeamus ideo Deum non voluntatem, sed necessitatem habere justitiae, quia non potest velle peccare.* De Beatis vero in XII. de Civ. D. cap. 1. *Quam porro magna sit laus adhaerere Deo, ut ei vivat, &c. quis cogitare digne possit, aut eloqui.* Atque in Opere Imperf. lib. 5. n. 61. *Neque enim tunc sine virtute vivemus, quando nobis concedetur, ne aliquando à Domino recedere possimus.*

23. *Eliditur.* Verum his quid sit respondendum liquet ex dictis. Ostendimus voluntatem diverso motu ferri in suum finem, diverso autem in media: in illum naturali instinctu & cum libertate à coactione, quam Augustinus eodem Op. Imperf. cap. 12. lib. VI. appellat libertatem immutabilis voluntatis: & in media dominio, electione & libertate indifferentiæ, quæ dicitur ab eodem Augustino in 1. Retract. cap. 15. aliisque in locis liber ad faciendum, & ad non faciendum animi motus. Quam duplicem libertatem, ad tollendam ancipitem amphibologiam, potestatemque verborum appellare placuit libertatem voluntatis, & libertatem arbitrii. Possumus eodem pacto duplex virtutis genus distinguere, unum quod versatur immediate circa felicitatem & beatitudinem, quam nemo potest odisse; alterum, quod sistit in ordinata electione mediorum ad ipsam beatitudinem capefendam. His ergo respondetur ad 1. Augustinum in lib. de nat. & grat. cap. 46. evertere quod contexebat Pelagius, privari deliberatione quidquid naturali necessitate constringitur. Quod falsum esse demonstrat exemplo voluntatis nostræ, & divinæ. Nos quippe beati esse nolle non possumus, & tamen pertinet ad voluntatem nostram quod volumus esse beati, id est liberi sumus à coactione in appetenda beatitudine, & liberi à necessitate in seligendis mediis ad ipsam beatitudinem conducentibus. Similiter Deus non potest velle peccare, & nihilominus pertinet ad illius voluntatem habere justitiam, id est, liber est à coactione amando justitiam, qua ipse iustus est, & liber à necessitate largiendo, aut subtrahendo gratiam, qua nos iustos facit. Atque ideo consistit sine potestate deflectendi ab

ultimo fine libera mediorum electio; nec spectat ad essentiam libertatis posse peccare, ut commenti sunt Pelagiani. Adhaerere in Patria immutabiliter Deo per charitatem, quæ nunquam excidit, laus est; sed laus & virtus, quæ non est meritum: est autem virtutis, quæ habet meritum, merces & pensio. Et appellatur virtus ipsa quoque finis consecutio, quoniam in electione mediorum relucet splendor virtutis, dum ad finem ultimum ordinantur. Porro virtutem, cujus merito finem assequimur, flexibili libertate comparari scribit eodem num. 61. lib. V. Op. Imperf. eximius Augustinus, *Non ergo (inquit) aliter esset virtus in nobis, nisi voluntatem malam sic non haberemus, ut habere possemus: sed pro hujus minoris virtutis merito accedere nobis debuit virtus major in præmio, ut malam voluntatem sic non haberemus, ut nec habere possemus.*

Arguunt tandem: Definitio illa libertatis, quod sit agendi & non agendi potestas, propendet in Semipelagianorum & Pelagianorum errores; atque defendendo illam indifferentem libertatem Calvinum quidem subvertimus, sed Pelagiani erroris maculam non diluimus. Resp. hanc esse atrocem Jansenii calumniam Præf. in lib. VI. de Gratia Christi. Esto namque eandem notionem libertatis admiserint Pelagiani: tamen, ut supra vidimus, in eo minime refelluntur ab Augustino, sed in hoc tantum, quod sine gratiæ adiutorio liberum esse unumquemque contenderent ad bonum agendum. *Liberum itaque in hominibus esse arbitrium utrique dicimus; non hinc estis Cælestiani & Pelagiani: liberum autem quemquam esse ad agendum bonum sine adiutorio Dei, & non erui parvulos à potestate tenebrarum & sic transferri in regnum Dei, hoc vos dicitis; hinc estis Cælestiani & Pelagiani. Quid obtendis ad fallendum communis dogmatis tegmen, ut operias proprium crimen, unde vobis inditum est nomen, atque ut nefario vocabulo terreas imperitos? Hæc Augustinus lib. 2. de Nuptiis & conc. cap. 3. Frustra autem commune dixisset dogma, nisi circa notionem libertatis cum hæreticis convenisset. Quibus & imaginariæ Pelagianismi notæ evanescent, & Janseniani suismet argumentationibus refelluntur. Hactenus de libero voluntatis arbitrio, sine quo nullus hominum vituperatione supplicioque dignus est: quem admodum cantant & in montibus pastores, & in theatris poeta, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & magistri in scholis, & Antistites in sacris locis, & in orbe terrarum genus humanum, auctore eodem Augustino de duabus Animab. cap. XI.*

24. *Ultima obiectio Solvitur.*

CAP.

CAPUT IV.

Deum non esse causam effectricem peccatorum,

SUMMARIUM.

1. Quibus ad peccatum trahamur.
2. Error Calvini.
3. Qualiter hanc materiam Scholastici explicent.
4. Deus non est efficiens causa peccati.
5. Probatur ex Patribus.
6. Confirmatur confessione Protestantium.
7. Ac ratione.
8. Probatur ex absurdis, quæ sequerentur.

I.
Quibus ad
peccatum
trahamur.

QUODLIBET ergo peccatum cum demerito conjunctum præcipuam causam habet in voluntate, ejusque motu libero ad faciendum & non faciendum quidquid prohibet æquitas, probitasque justitiæ. Allicit vero ad peccandum infeminata vitio originariæ labis lex membrorum, & pugnans cum ratione cupiditas, quæ nonnisi consentientibus nocet: ut in Catholica Epistola scribit Jacobus Apostolus cap. 1. v. 14. *Unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus.* Hanc etiam concupiscentiam à Deo non esse contra Manichæos & Pelagianos in J. XII. cap. 13. fuit argumentis locupletissimis demonstratum. Sunt præterea peccatorum morales causæ quamplurimæ, Diabolus præfertim, & mundus. Et Diabolus quidem haud immerito comparatur 1. Petri cap. 5. v. 8. leoni rugienti: ipse enim Evam seduxit, suæque invidentiæ mortem in humanum genus invexit. Circuit terram & perambulat inhians animarum perditioni, ut legimus 1. Jobi v. 7. Cum autem non possint dæmones voluntatem humanam immediate immutare, atque pro suo libitu in malum flectere; adinstar latrantis canis terrent excitantque mentes hominum, ac sensibus illecebras ingerunt, delectati cultu simulacrorum, morum obscœnitate, fallaci simulatione, immanique terrore; ut incautos pertrahant ad idololatriam, turpitudinem, errorem, atque abjectam animi diffidentiam. Quas dæmonum artes persequitur Augustini stylus in 2. de Civit. Dei cap. 25. & sequentibus, in libro de ipsorum dæmonum divinatione, atque aliis in locis. Mundus denique ad peccatum allicit perverforum hominum exemplo, colloquiis, moribus, consuetudinibus, aliisque innumeris sive personarum sive locorum depravatis institutionibus: ex quibus ad voluptatem, & vitæ commodum, impiorum quoque laudem captandam, vanus corporum ornatus, ambitio, intemperantia, libido, omniumque vitiorum erupit seminarium. Atque id quoque deplo-

rat Magnus Augustinus in 3. de Doctrina Christi. cap. 10. ferm. 5. de Verbis Domini, & Auctor ferm. ad Fr. in Eremo ferm. 31.

Deum causam esse peccatorum scripsit Calvinus, ut dictum est capite hujus dissertationis primo: nam post Lutherum docuit Deum decreto antecedenti, absoluto, immutabili, & necessitate inferenti tam ad primam, quam ad secundam mortem, id est ad peccatum, æternumque supplicium homines prædestinasse. Quod impius hæresiaracha asseruit in 1. Instit. cap. 16. de lib. arb. contra Pighium, in Antidoto Trident. Concilij, & in lib. de æterna Dei prædestinat. Ab hujus autem execrando errore omnes Catholicorum Scholæ recedunt. Thomistæ primum, qui licet prædefinitionem propugnent ad actum physicum sive ad materiale peccati, negant tamen illius prædeterminari malitiam: atque demonstrant stare cum efficaci præmotione indifferentiam liberi arbitrii; cui proinde imputandum est, quod physicus actus à recta ratione deflectat, habeatque privationem justitiæ, in qua sita est malitia peccati. Nos vero cum Theologis reliquis illam quoque prædefinitionem negamus; ita tamen, ut cujuscunque actus, etiam illius, qui ab humana voluntate sese à recto fine avertente peccati labe foedatur, Deus auctor & prima causa multiplici titulo dicendus sit, & quia ipse rationali creaturæ liberum arbitrium largitus est, & quia illam servat, & operantem præmovet universaliter, & quia prædeterminat quoque ad bonum in communi, unde se libere creata voluntas determinat ad bonum particulare: quia demum simultaneo concursu illam adjuvat & regit.

Hoc sensu Deum esse causam omnium etiam malarum actionum, si paucos excipias, Scholastici omnes cum Magistro in 2. dist. 35. consentiunt. Enimvero, ut eo loci argumentatur Magister, & in eadem dist. Gregorius Ariminensis, Estius etiam ad dist. 37. & post S. Thomam

2.
Error Cal-
vini.

3.
Qualiter
hanc mate-
riam Scho-
lastici expli-
cent.

nam 1. 2. q. 79. art. 2. Theologi reliqui; omnia quæ sunt, in quantum sunt, sunt bona; ideoque Deum habere debent Auctorem. Quod memoratus Ariminenfis pluribus, quam faciant alii argumentis evincit. Inter quæ depromit ex Augustino quæ sequuntur. Primo S. Pater in libro de moribus Manich. cap. 1. ait Catholicam fidem esse: *Omniū naturarum atque substantiarum esse auctorem Deum*; ubi S. Pater affirmat se nomine naturæ illud significare, quod intelligitur in suo genere esse aliquid. Docet præterea S. P. 2. de lib. arb. cap. 20. *Nullum esse bonum quod vel sentienti, vel intelligenti, vel quoquo modo cogitanti occurrat, quod non sit ex Deo*: ubi pariter bonum dicit, quod est aliquid; nam sequitur: *Omnem quippe rem, ubi mensuram, & numerum, & ordinem videris, Deo artificii tribuere ne cuncteris: unde autem ista penitus detraxeris, nihil omnino remanebit*. Item Augustinus de vera Religione cap. 24. scribit nihil utcumque unum esse posse, nisi ab eo quod summe unum est, id habeat. Et tract. 1. in Joan. *Omnia, inquit, per ipsum, fratres, omnia omnino per ipsum facta, & sine ipso factum est nihil*. Cum ergo peccatum, quantum ad actum pertinet, sit aliquid, debet effici ab eo, quod est omne esse: quemadmodum in eo quod pertinet ad rationem peccati, cum nihil sit, manifestum est non esse factum per Verbum, ut docet S. Pater eodem loco. Similiter Anselmus in libro de Concordia Præd. ait: *Omnes actiones & omnes motus facit Deus, quia ipse facit res à quibus, & per quas, & in quibus fiunt*. Et nulla res habet ullam potentiam volendi aut faciendi, nisi illo dante. Ipsum quoque velle, quod aliquando justum est, aliquando non justum, à Deo est. Non esse vero bonum non est quid, nec à Deo est. Et in libro de Casu Diaboli cap. 20. *Ipsū prāvum motum voluntatis, & singulas pravās actiones, quæ fiunt à perversa voluntate, Deus facit*. Sane cum actus peccati connumeretur inter res existentes, si Deus Auctor est universorum quæ existunt, etiam hujusmodi actus est causa effectrix. Quare minus probabile est quod ait Thomassinus citatus lib. 4. cap. vii. *Illud quod est, in quantum est, bonum est, juxta Augustinum ad naturas rerum spectare, non ad actiones*. Melius enim dicitur cum Divo Thoma citato art. ad 1. S. Patrem, ubicunque affirmat actum peccati, & voluntatem malam non esse à Deo,

R. P. Berti Theol. Tom. III.

non loqui de actu & voluntate absolute, sed prout subest defectui & malitiæ, quæ nihil est. Ex quibus tamen non sequitur Deum prædefinire materiale peccati; quoniam satis est, ut eodem cap. explicavimus, si Deus concurrat ad singula opera creaturarum, ut causa universalis absque physica prædeterminatione ad actus naturales, & ad eos maxime, qui cum malitiâ sunt conjuncti. Nostra ergo contra hæreticos fides est, Deum optimum maximum esse ullatenus sua prædestinatione, & immutabili decreto effectricem causam peccatorum, sive prædefinendo malitiâ, sive impellendo necessitante præmotione ad actum cum malitiâ peccati suapte natura connexum.

PROPOSITIO. Deus non est efficiens causa peccati.

Demonstratur 1. ex Scripturis: Psalm. V. v. 4. habetur, *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es*. Sap. xiv. 9. *Similiter autem odio sunt Deo impius, & impietas ejus*. Habacuc. 1. 13. *Mundi sunt oculi tui, ne videas malum, & respicere ad iniquitatem non poteris*. Jacobi cap. 1. v. 13. *Nemo cum tentatur, dicat quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat*. Huc spectant omnia loca, in quibus peccatum prohibetur, ut Deuter. x. 16. *Cavete ne forte decipiatur cor vestrum, & recedatis à Domino*. Amos v. 15. *Odite malum, & diligite bonum*. Lucæ xii. 15. *Videte & cavete ab omni avaritia*. Ad Rom. vi. 12. *Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore*. 1. ad Corinth. 6. 18. *Fugite fornicationem, &c.* Idem comprobant loca, quæ divinam indignationem improbis minitantur; cujusmodi sunt, Exodi 32. v. 33. *Qui peccaverit mihi, delebo eum de libro meo*. Jud. 2. 12. *Ad iracundiam concitaverunt Dominum*. Osee xii. 14. *Ad iracundiam me provocavit Ephraim*. Ad Rom. 1. 18. *Revelatur enim ira Dei de celo super omnem impietatem, & injustitiam, &c.* Evincunt idem testimonia, quibus asseritur repugnare iniquitatem divinæ sanctitati, ut Esaïæ 61. 8. *Ego Dominus diligens judicium, & odio habens rapinam in holocausto*. Soph. iii. 7. *Dominus justus in medio ejus non faciet iniquitatem*. Osee xiv. 10. *Rectæ viæ Domini, & justī ambulabunt in eis*. Ex quibus habetur Deum nolle peccata, eadem prohibere, in ea pœnis animadvertere, ea tanquam bonitati suæ contraria summopere detestari. Atqui nemo sui compos, & præditus sapientia ac libertate illad efficit, quod odio habet,

4.
Deus non est
efficiens cau-
sa peccati.

B b

vetat,

vetat, punit, & execratur. Ergo Deus peccata nequaquam sua efficientia operatur. Accedunt definitiones. Conc. quas requiras in 1. Volumine lib. vi. cap. 17.

5.
Probatur ex
Patribus.

Eadem est doctrina Sanctorum Patrum, ut vidimus agentes de Reprobatione Calviniana loco nuper laudato. Quibus addimus Ambrosium scribentem lib. 1. Hexam. cap. viii. *Eradicari banc malitiam Deus vult de animis singulorum. Quomodo ipse eam generaret, cum claret Propbeta, Desinite à malitiis vestris, & præcipue S. David, Desine inquit, à malo, & fac bonum. Quomodo ergo ei initium à Domino damus? Sed hæc opinio feralis eorum, qui perturbandam Ecclesiam putaverunt. S. Cyrillus in Joan. viii. Mussitant quidam inter se, quæ culpa fuerit Judæorum quod non crediderint, si necesse erat, ut sermo Esaiæ impleretur? Quibus respondemus Deum præscium futurorum prædixisse infidelitatem Judæorum, non fecisse: non enim propterea Deus ad peccandum quemquam cogit, quia futura hominum peccata novit; ipsorum quippe præscivit peccata non sua. S. P. Aug. in Pl. xc. Non potes, inquit, facere Deum auctorem peccati. De peccat. meritis lib. 2. cap. 17. Nullius culpa humane in Deum referas causam. Vitiatorum namque omnium humanorum causa superbia est. Vide de Lib. arb. cap. 3. lib. 3. De Spiritu & lit. cap. 31. De Gratia & lib. arb. cap. 23. Tract. in Joan. 1. & 53. Subscribit. Augustino S. Prosper ad Ob. Vincent. cap. x. *Detestanda & abominanda opinio, quæ Deum cujusque male voluntatis, aut male actionis credit auctorem. Vide & cap. xi. xiiii. & xiv. necnon ad cap. Gallorum i. vi. vii. xii. & xv. Fulgentius etiam lib. 1. ad Monimum ait: Sicut ergo peccatum in eo non est, ita peccatum ex eo non est. Quod autem ex eo non est, opus ejus utique non est. Quod autem nunquam est in opere ejus, nunquam fuit in prædestinatione ejus.**

6.
Confirmatur
Confessione
Protestan-
tium.

Proferrem plura, nisi revincerentur hæretici etiam Protestantium suorum confessione. Magdeburgensium, Gerardi Vossii, & Salomonis Glassii meminimus memorato capite xvii. de Impiorum Reprobatione. Philippus Melanchthon in cap. ix. ad Rom. *Manifestum est, inquit, quod repugnare verbo sit voluntatis humane, quia Deus non est causa peccati.* Franciscus Junius de Peccato Adami cap. iv. *Deus autem decrevit peccatum ipsius, non efficacia decreti, sed permittentis, aut sinentis modo. Confessio Augustana edita à Melanchthone,*

& exhibita Carolo V. anno 1530. in Comitibus Augustæ Vindelicorum: *Causa peccati (inquit) est voluntas malorum, videlicet Diaboli, & impiorum hominum, quæ avertit se à Deo contra mandata Dei. Ideo Christus inquit de Diabolo, Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur.* Confessio pariter Saxonica exarata ab eodem Melanchthone anno 1551. probata autem à Pastoribus Saxoniae, Pomeraniae, & Poloniae cap. 1. habet: *Deus nec vult peccatum, nec approbat, nec adjuvat, sicut scriptum est, Cum mendacium loquitur Diabolus ex propriis loquitur, & pater est mendacii; & prima Joan. 3. Qui facit peccatum ex Diabolo est, quia ab initio Diabolus peccat. Damnamus furores Marcionis Manichæorum, & similes.* Idem haberi in Confessione Tzengerina, & in Gallicana demonstrat Hugo Grotius Tom. 4. op. Theolog. pag. 158. ubi & ipse ad Catholicorum sententiam plenissimis suffragiis accedit. Revincuntur itaque hæretici non solum Patrum irrefragabili auctoritate, verum etiam ingenua ac liberali Sectariorum suorum confessione.

Ratione etiam execrabilis hæresis impugnatur. Principio namque si Deus auctor est peccatorum, erit illorum aut moralis causa, aut efficiens. Verum utrumque apertissime falsum est. Nam causa moralis dicitur quisquis ad malum trahit aut consilio, aut exemplo, aut promissis, aut comminatione incussoque terrore. Quod tantum abest, ut Deus efficiat, quod potius peccantes increpat, invitat ad poenitentiam, mulctat perveraces supplicio gehennæ; atque ut abnegantes impietatem & sæcularia desideria sobrie & juste & pie vivamus, misit Filium suum in similitudinem hominum factum evangelizare pauperes, implere legem, benefacere & sanare, peccata dimittere, & dare animam suam redemptionem pro multis. Non ergo moralis causa peccatorum Deus est, sed virtutum, bonorumque operum duntaxat, quæ approbat, suadet, præcipit, singularique remuneratione compensat. Erit multo minus auctor peccatorum physica efficientia. Nam sic hoc foret, vel quia efficere malitiam peccati, vel quia causaret physicum actum. Porro malitia, cum nihil sit quam privatio debita rectitudinis, causam efficientem non habet; sed tantummodo deficientem, ut demonstratum est in nostra disputatione de malo contra Manichæos lib. 1. cap. viii. prop. 2. Quare Augustinus Tract. 1. in Joan. ait: *Peccatum quidem non per ipsum factum est, & manifestum est, quia peccatum nihil est, &*

nihil

nihil sunt homines cum peccant. Nonnulli autem à Schola Theologi, qui malitiam peccati sitam censent in actu aliquo positivo, nullum Dei concursum ad actum hujusmodi agnoscunt, nisi indifferentem, quo suamet determinatione abutitur humana voluntas. Atque hæc proinde unica est causa peccati; cum in malum protendat non vi flexibilis illius promotionis, quæ possit bene uti, sed propria deliberatione, ob quam perverse ipsa divina utitur promotione. Nos vero hanc quidem solam universalem, flexibilem, atque indifferentem promotionem ad actus peccatorum admittimus: sed malum omne constituimus in boni privatione, ita tamen ut sit aliquid *complexe*, significabile, scilicet denominetur peccatum actus carens debita rectitudine, ut cum dicimus aerem tenebrosam, hominem malum, lineam obliquam, non designamus rem aliquam significabilem *incomplexe*, id est entitatem ab aere, ab homine, & à linea diversam; sed aerem, ut luce privatus est: atque ita de reliquis. Quod in explicanda natura peccati iterum exponam. Interim ergo istud infero, peccatum cum nihil sit, Deum non habere causam efficientem. Et dato etiam quod physice Deus determinaret ad actum peccati, ut propugnant Thomistæ: posset defendi nullum actum ut actus est, esse malum; sed tale esse duntaxat in quantum à causa secunda male sit: ideoque quod homo male operatur, potest Deus efficere secundum rectam rationem, quemadmodum hominem, quem adulter generat in utero mulieris fornicando, inculpate Deus producit per creationem. Ita etiam Thomistæ sese opponunt Calvinianis. Nec adversus Thomistas recte argumentantur, qui objectant Calvini verba in 1. Instit. cap. 18. *Videmus ut Deus perfidiam nolendo, defectionem Tribuum Israël alio sine justè voluerit.* Unde inferunt nec per Calvinum determinari à Deo voluntatem quatenus mala est. Etenim, ut vidimus supra, prædeterminatio Calviniana infert necessitatem inevitabilem, & liberum arbitrium tollit penitus, ideoque verbotenus, non re tribuit perfidiam humanæ voluntati, quæ nequit esse non perfidia. Contra Thomistæ cum sua prædeterminatione talem libertatem fatentur, quæ in actu primo nulla coarctatur necessitate, & potest ab omni opere, quod cum malitia peragitur, abstinere. Quamobrem ubi opinionem Thomisticam refutavi, compressi simul obrectatorum loquentiam. Nequit ergo Deus esse Auctor peccati, quia nec illius

R. P. Berti Theol. Tom. III.

malitiam prædefinit, nec actum; tali saltem præfinitione, cui non possumus libere reluctari.

Postremo quis non videat quanta ex nefario Novatorum dogmate consequantur absurda? I. Necessè est, ut Deum auctorem malorum fateamur injustum: nam, ut scribit citato loco ad Monimum S. Fulgentius, *Nec justitia justa dicitur, si puniendum reum non invenisse, sed fecisse dicatur.* Major vero erit injustitia, si lapsa Deus retribuit penam, quem stantem prædestinasse dicitur ad ruinam. II. Si verum est, quod Calvinus scribit in 1. Instit. cap. 22. nullam esse peccatorum, & præparationis ad interitum causam, præter divinam voluntatem; nonne Deus peior erit Nerone, qui gladiatorum cædes, incendium Urbis, suorumque internecionem voluptarie decernebat, & sine horrore spectabat, cum omni arena, immanique spectaculo horribilior sit nequitia, & interitus impiorum? III. Eo detestabilius peccatum est, quo recta ratio inest perpetranti. Non enim peccant fera; dum usu carentes rationis hominem discernunt: minor est iniquitas in puero, quia minori pollet cognitione; gravius delinquit adultus, cujus est facillior inspectio, consiliique potestas: sapientum vero, majorumque virorum, quibus non deest auctoritas & prudentia, habetur culpa valde detestabilis & execranda. Deus ergo infinita sapientia, ac summa libertate præditus, si peccatorum auctor est, nequissimus erit, & incomparabilis malitiæ. IV. Cum peccata fiant Deo impulsore, ac motore, curiam ei imputari non debent? Num, ut Zwinglius scribit serm. de Provid. cap. 5. quia Deus legibus non tenetur? At lex princeps, à qua singulæ jus æquitatis participant, est sempiterna rectitudinis ratio, quæ in divina mente consistit, & à qua deflectere Deus nequit, nisi adversus se ipsum insurgat. An peccata selegit, ut finem suum consequatur? Sed hæc de omnipotente nefas est cogitare: ad media enim illicita confugiunt, qui non possunt honesta adhibere: & recte Ecclesiasticus cap. xv. 12. clamat: *Ne dicas: ille me implanavit; non enim necessarii sunt ei homines impii.* V. Si verum est, quod scribit Heideggerus in Tumulo Conc. Trident. Deum Judithem Holoferni, non ut Estherem Assuero, Rebeccam Jacobo, & Abigaili Davidi objecisse ut amores castos exequeretur, sed ut flagitiose amando rueret in perniciem; imitatores erunt Dei, non Diaboli administri, qui

8.
Probat ex
absurdis, quæ
sequeuntur.

B b a

comptas

comptas formosasque mulieres ad labefactandam puritatem immittunt, easque impudice conspiciunt: eritque Dei institutio, non Satanæ, retia expandere turpitudinis. VI. Deus auctor bonorum bonus est. Qualis ergo est Deus auctor malorum, nisi malus? Nam à malis fructibus arbor mala dignoscitur. In-

ducit ergo sententia Calvinì Deum Manichæorum, id est, Deum malum; & cum Deus malus sit nullus, viam consequenter sternit Atheismo. Imo ut melius est hominem non esse, quam peccata committere, ita melius est non esse Deum, quam hunc esse auctorem peccati.

CAPUT V.

Ad objecta Hæreticorum Responsio.

SUMMARIUM.

1. Usque ad 6. Solvuntur varæ objectiones.

1.
Objectiones
varæ addu-
cuntur re-
missivè.

PRÆTERMITTIMUS plura hæreticorum argumenta aliis in locis soluta. Nam in 1. Tomo lib. 11. cap. 7. satisfecimus iis, quæ urgentur ad probandum Deum auctorem esse mendacii, & erroris. In lib. etiam 14. cap. 7. declaravimus quomodo sit in Deo sine prædestinatione præscientia peccatorum; per comprehensionem nempe divinam, & per ideas omnium futurorum in sempiterna Dei mente existentium, ut docet S. Pater lib. 111. de lib. arb. cap. 3. & 4. & Tractatu 1111. super Joannem. In lib. autem 17. cap. 17. explicavi quare ratione Deus dicatur corda impiorum obdurare subtrahendo gratiam, ut docet S. Pater eodem Tractatu, Epist. ad Sixtum, & de Gratia & lib. arbitrio cap. 23. Dicitur est ibidem quo sensu inclinet Deus voluntates in malum *occasionaliter*, & permissivè, quatenus exhibet objectum inclinans suapte natura ad bonum, sed ex illo impiorum malitia captat suæ perditionis motivum, ut contigit Holoferni, cujus exemplum imperite nobis objectat Heideggerus. Itaque hæc omnia memoratis in locis requiras.

2.
Obiectio 1.
solvitur.

Remanent nunc diluenda quæ sequuntur. Legitur 1. Regum cap. 2. v. 25. de Filiis Heli increpatis à Patre: *Et non audierunt vocem patris sui: quia voluit Dominus occidere eos.* Peccabant ergo absoluta Dei voluntate, quoniam Dominus illos interficere pro suo placito prædefinierat. Respondent Nostrates dist. consequens: Peccabant, quia Deus prædefinierat illis subtrahere gratiam ob crimina, quibus retrahebant homines à sacrificio, eosque digna morte mulctare, conc. Peccabant, quia Deus decreverat illis impertiri malitiam, & eos ad peccatum impellere, volens ante

peccatum illorum punitionem, nego. Quæ responsio bona est, traditisque ab Augustino interpretationibus comprobata. Verum ad frangendam Calvinianorum audaciam, dico particulam *quia* hoc loco reddendam esse pro *idcirco*, *igitur*, aut consimili, ut sensus sit, *Non audierunt vocem patris sui: & idcirco Dominus voluit occidere eos.* Particula enim hebraica *כי*, *Chi*, vim habet persæpe conjunctionis conclusivæ, ut Genes. 22. v. 17. aliisque in locis. Atque hunc sensum exhibere laudatum textum, liquet ex vers. seq. 29. 30. & 31. ubi testatur Dominus velle se præcidere brachium domus Heli, quoniam filii comederant primitias omnis sacrificii. Quare ideo voluit Deus ipsos occidere, quia peccaverant. Hinc adversus alios Refractarios fatentur hoc loco declarari sententiam Domini de morte plectendis scelestissimis filiis Heli, & adverbium *quia* idem valere, ac *quapropter*, Buxtorffius in Lexico, & Vorstius, & Alstedius apud Sixtinum Amama in Gramm. H. p. 228. & Glassium lib. 3. Tract. VII. de Conjunctione Can. 221.

Uterius obijciunt. Quod Deus præcipit, illud vult: Præcepit aliquando peccatum: Vult igitur. Minor probatur ex lib. 2. Regum cap. XVI. v. 10. ubi de Semei dictum est, *Dominus præcepit ei, ut malediceret David: & quis est, qui audeat dicere, quare sic fecerit?* Resp. nego minorem: ad probat. dico, hæc esse verba ipsius Davidis, qui scelerum suorum conscientia percussus putavit Semei Deo auctore sibi imprecatum, quia vir sanguinum erat, & alieni thori contaminator, ob quæ conviciis & maledictis merito proscinderetur. Probris autem vexare impium, ut impium,

impium, poterat Deus præcipere, cui *abominabile est cor prævum*, quemadmodum legitur in Proverbiis cap. xi. 20. Fuit ergo poenitentis & humilis perferre contumeliarum aculeos, & existimare præceptum Domini quod erat procacitas maledicentis. At Deus minime Semei ad maledicendum impulerat: quin & ipse maledicus infra cap. xix. 20. iniquitatem propriam agnovit, & venia à Davide impetrata, postmodum regnante Salomone præscripta transgressus pendit utriusque culpæ supplicium. Ita Deus maledictionem illam permisit, non iussit, & inclinavit cor Semei subtrahendo gratiam, non impertiendo malitiam. *Nam si iubenti obtemperasset Deo, laudandus potius, quam puniendus esset, si cut ex hoc peccato postea novimus esse punitum*; ait Augustinus De Grat. & lib. arb. capite vicesimo. Adhibenda est eadem responsio consimilibus exemplis, de Joseph à fratribus vendito, de numeratis à Davide populis Israel & Judæ, de proditore & crucifixoribus Christi Domini, & aliis similibus, quorum utilitatem Deus prædefiniit, iniquitatem vero sponte ab impiis paratam iusto iudicio permisit. Vide quæ scripsimus 1. T. lib. 4. cap. 7.

4. Insuper arguunt: Amosi cap. iii. v. 6. legitur: *Si erit malum in civitate, quod non fecerit Dominus*, & Esaia xi. v. 7. *Ego Dominus faciens pacem & creans malum*. — Resp. utrumque Prophetam loqui de malo poenæ, non autem de malo culpæ. Per Amos enim prædicit Deus eversurum se Israellem, templum, regumque domos, eoquod insanias paterentur, cultum scilicet idolorum in montanis Samariæ. Et Esaia pariter exprobrat Israelitis, quod in victoriis Cyri, & liberatione populi Dei non agnoscerent vertentem dorsa regum, & gentes subjicientem. Unde Augustinus contra Adimantum cap. 26. de verbis Amosi ait: *Malum hoc loco non peccatum, sed poena accipienda est*: & de loco Esaia, proximo capite 27. *Etiam hoc eodem regula solvitur*. Legite lib. 1. cap. 8. responsiones ad objecta Manichæorum.

5. Præterea obijciunt S. P. Augustinum cap. 101. Ench. scribentem: *Fieri potest, ut hæc velit homo voluntate mala, quod Deus vult bona*: & lib. 5. contra Julianum cap. 3. ubi demonstrat, concupiscentiam & cæcitatem non esse rationalis creaturæ conditionem, sed po-

nam peccati, & propterea à Deo iusto iudicio tradi impios in desideria cordis eorum, ut docet Paulus ad Rom. cap. 1. v. 24. Nec docet tantum tradi per gratiæ denegationem, sed etiam virtute potentiæ suæ, quod probat verbis ejusdem Apostoli seq. cap. ix. v. 22. *Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, &c.* Si ergo Deus per potentiam tradit impios in desideria cordis eorum, dicendus est trahere illos efficienter in perditionem. — Resp. S. Patrem cap. 101. Enchiridii voluntatem appellare *finem operationis*, & affirmare interdum homines ad malum finem ordinare, quæ Deus in bonum præordinat: *Velut (inquit) si malus filius velit mori patrem, velit hoc etiam Deus*. Alia affert exempla id est Judæorum, qui mala voluntate occiderunt Dominum Jesum, quem Deus voluntate bona, ut occideretur, permisit: & Pauli, quem fideles volebant pergere Ierosolymam ne pateretur mala prænuntiata ab Agabo, cum illuc adire Deus vellet ad Christi fidem prædicandam sese martyrem exercendo. In quinto autem contra Julianum docet tantummodo tradi impios à Deo in desideria cordis eorum, quatenus in poenam præcedentis peccati divina efficaci gratia destituuntur, redarguens simul hæreticum, quod nollet concupiscentiam ad peccatum allicientem esse vitium labe originali infernatum. *Si autem (inquit) non est poena peccati, profecto iniqua poena est, & injustum facis Deum, quo iubente vel sinente, aut infirmum, quo non avertente insigitur innocentem*. Ubi consulto ait, *quo iubente, vel sinente*, ut intelligas concupiscentiam ipsam, ut malum est, permitti; ut poena est, iusto iudicio corpori mortis hujus adherere. Nec alio sensu docet tradi divina potentia improbos in immunditiam, nisi quia deferuntur à Deo, ut ostendat potentiam iudicii in reprobis, & virtutem misericordiæ in electis: *Cum ergo dicitur homo (inquit eodem capite S. P.) tradi desiderijs suis, inde fit reus, quia desertus à Deo cedit eis, atque consentit, vincitur, capitur, traditur, possidetur*. Ita traduntur impii in desideria cordis eorum, Deo permittente, non impellente; quoniam, ut scribit idem S. Doctor de nat. & grat. cap. 22. *per cordis cæcitatem, quæ fit deferente luce sapientiæ, in plura & gravia peccata collabuntur*.

6.
Obiectio 5.
repellitur.

Denique obicitur. Dictum est supra, Deum esse primam causam cujusque actus: At homo ponendo actum malum peccat: Ergo & Deus; maxime cum concurrat ad aliquos actus inseparabiles à malitia, ut ad mendacium & odium. Nec valet respondere, esse causam universalem, non prædeterminantem huiusmodi actuum. Etenim hoc sufficit, ut auctor dicatur omnium operum naturalium, & eorum quæ creatura innocens perfecit. Igitur satis erit, ut sit efficiens causa peccati, ad actum prævum concurrere universaliter. — Resp. hominem non ideo peccare quia actum ponit; sed quia ponit pravo animo, & deviando à recta ratione. Potest autem idem actus fieri ab homine intentione mala, & simul à Deo voluntate bona, ut supra diximus cum Augustino. Nec obstat quandoque ab actu inseparabilem esse malitiam; quoniam insepara-

bilis est ab actu, quatenus efficitur à causa particulari, & prædeterminante actum ipsum: non prout est à causa universali & indifferente; quomodo defectus soni, ambulationis, rudisque scripturæ tribuitur cytharæ, tibiarum, & calamo, non causæ principi; ut diximus lib. iv. cap. vii. ad object. 2. propterea quod huiusmodi instrumenta sunt ad vitium determinata se ipsis. Sane concursus universalis & indifferens sufficit, ut Deus sit auctor operum singulorum, quia quidquid est in aliquo genere, pendet à causa, sine qua nihil est. At concursus huiusmodi non sufficit, ut Deus dicatur causa peccati; quoniam istud, in quantum est malum, est nihil: ideoque causam non habet nisi deficientem ab esse. Quod superius explicavi comparatione tenebrarum, atque in dissertationis exitu repetam sequenti Epigrammate divi Prosperi:

*Per Verbum omnipotens Deus omnia condidit unus,
A quo natura est nulla creata mali.
Nulla igitur vitii substantia, nullaque vita est,
Quæ vegetet corpus, materiamque suam.
Sed cum libertas discedit ab ordine recto,
Nec servant proprium quæ bona sunt modulum;
In culpa & vitio est vagus in contraria motus,
Fitque malum veram deseruisse viam.*

DE